

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ & ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ

του Συνεδρίου που διοργανώνει
η Ελληνική Εταιρεία Εγκληματολογίας

με θέμα:

"Η εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας"

στη μνήμη

του αείμνηστου Επίτιμου Προέδρου της
Καθηγητή Ιάκωβου Φαρσεδάκη

Κεντρική αίθουσα του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών

23 & 24 Μαΐου 2024

Πρώτη Συνεδρία

«Ιστορικές προσεγγίσεις του εγκληματικού φαινομένου»

Συντονισμός: Καθηγητής Νέστωρ Κουράκης, Πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας

«Έγκλημα και λαϊκή ηθική στην αττική ρητορική του 4ου αι.»

Μελετιάδης Χάρης, Καθηγητής Κοινωνιολογίας Παντείου Πανεπιστημίου

Η σχέση μεταξύ του δικαίου και της ρητορικής, στενή, περίπλοκη ή και αμφιλεγόμενη δεν είναι απλώς τεχνική με τις απαρχές της να εντοπίζονται τον 5ο αι. στη Σικελία με τον Κόρακα και τον Τεισία, αλλά ουσιαστική, που ξεκινά από τον Όμηρο και εκβάλλει στο αθηναϊκό νομικό σύστημα ως τον 4ο αιώνα. Ο διαφορικός ρόλος της ρητορικής στις δικαστικές διαφορές επισημάνθηκε από τον Πλάτωνα στους Νόμους και στον Γοργία και σύμφωνα με την παρούσα εργασία θα επιχειρηθεί να δειχθεί ότι αυτός ο ρόλος βασίζεται σε ένα ασθενέστερο επίπεδο από την αμιγή φιλοσοφική θεώρηση, στη στενή σχέση της ρητορικής εκδίπλωσης με τη λαϊκή ηθική. Ως παραδειγματικό περιβάλλον για την επισήμανση αυτής της σχέσης επιλέγεται ο 4ος αι. στην Αθήνα.

«Έγκλημα και τιμωρία στην αρχαία Αθήνα»

Αδάμ Σοφία, Ομ. Καθηγήτρια Ιστορίας του Δικαίου Παντείου Πανεπιστημίου

Η εγκληματικότητα, που δεν αποτελεί φαινόμενο της σύγχρονης εποχής, είναι ένα διαχρονικό φαινόμενο σε όλες τις κοινωνίες από την αρχαιότητα έως σήμερα. Έτσι, η παρούσα εισήγηση θα επικεντρωθεί στην αρχαία Ελλάδα και ειδικότερα στην Αθήνα των κλασικών χρόνων καθώς από την πόλη αυτή έχουν σωθεί οι περισσότερες πηγές. Στην αρχαία Αθήνα υπήρχε ένα οργανωμένο νομικό σύστημα που λειτουργούσε με επιτυχία. Υπήρχαν νόμοι από την εποχή ακόμη του Δράκοντα και του Σόλωνα, αλλά και νεότεροι νόμοι που ψήφιζαν στις Συνελεύσεις του Δήμου όλοι οι Αθηναίοι πολίτες. Υπήρχαν δικαστήρια που δίκάζαν και επέβαλλαν αυτούς τους νόμους. Ο ρόλος των δικαστηρίων ήταν κεντρικός στη λειτουργία της δημοκρατίας και οι δικαστικοί αγώνες ήταν μέρος του δημοκρατικού πολιτεύματος της άμεσης δημοκρατίας. Στην εισήγηση θα γίνει αναφορά σε αδικήματα όπως ο φόνος,

η βίαιη συμπεριφορά, η κλοπή και άλλα ακόμη, καθώς και σε ορισμένες δικαστικές υποθέσεις ποινικού χαρακτήρα, γνωστές από τους δικανικούς λόγους των αττικών ρητόρων. Αναφορά θα γίνει ακόμη στις ποινές που μπορούσαν να επιβάλλουν τα αθηναϊκά δικαστήρια, ανάλογα με το αδίκημα.

«Η συμβολή της Ιταλικής Θετικής Σχολής στην προσέγγιση του εγκληματικού φαινομένου και ο απόηχός της στις μέρες μας»

Βλάχου Βίκυ, Αν. Καθηγήτρια Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου

Θα παρουσιασθούν τα κύρια σημεία της προσέγγισης του εγκληματικού φαινομένου από την Ιταλική Θετική Σχολή και θα υπογραμμισθεί ο αντίκτυπος και η επιρροή της στις σύγχρονες κοινωνίες. Με αφετηρία την αναγκαιότητα της ιστορικής προσέγγισης στο πεδίο της Εγκληματολογίας, τον εν γένει ρόλο του θετικισμού και τις θεμελιώδεις θεωρητικές τάσεις κατά τον 19ο αιώνα, θα αναδειχθούν οι κυριότερες θέσεις της Ιταλικής Θετικής Σχολής και των εκπροσώπων της σε ό,τι αφορά το εγκληματικό φαινόμενο, την κατηγοριοποίηση και τη μεταχείριση των εγκληματιών και τη χάραξη αντεγκληματικής πολιτικής. Θα υπογραμμισθεί ο ρόλος του ντετερμινισμού, ενώ θα διατυπωθούν προβληματισμοί και προτάσεις που άπτονται συναφών θεμάτων. Στη συνέχεια θα υπογραμμισθεί η επιρροή της Ιταλικής Θετικής Σχολής στη σύγχρονη εποχή σε ζητήματα που αφορούν την εγκληματική πράξη, την ποινική μεταχείριση, τον εγκληματία και το θύμα.

«Πρακτικές τιμωρίας των γυναικών στην Ευρώπη (13ος-15ος αι). Οι βεγίνες ως μελέτη περίπτωσης»

Γιαντσή-Μελετιάδη Νικολέττα, Καθηγήτρια Ευρωπαϊκής Ιστορίας ΕΚΠΑ

Χρησιμοποιώντας ως μελέτη περίπτωσης τις Βεγίνες (ένα ημι-μοναστικό/ημι-κοσμικό γυναικείο τάγμα του 13ου αιώνα) μελετώνται τόσο οι θεωρούμενες ως παραβατικές συμπεριφορές, όσο και οι ποινές που επιβάλλονταν. Το ενδιαφέρον στοιχείο αυτής της μελέτης είναι το γεγονός ότι οι γυναίκες αυτές ζούσαν με κοινοβιακό τρόπο μέσα στις νεοσύστατες τότε ευρωπαϊκές πόλεις. Μπορούσαν να είναι παντρεμένες, ανύπαντρες ή διαζευγμένες. Μπορούσαν επίσης να είναι αριστοκράτισσες, πλούσιες, φτωχές, εγγράμματες ή αγράμματες. Με τον τρόπο της ζωής που ακολουθούσαν, καθώς και με τους τρόπους με τους οποίους τις αντιμετώπιζαν οι σύγχρονοί τους (απλοί άνθρωποι, οι

διανοούμενοι, ο κλήρος, οι εκπρόσωποι των συντεχνιών) δίδουν στοιχεία που αφορούν την πρώτη φάση της αστικής ανάπτυξης στην Ευρώπη, μετά την παρακμή της φεουδαρχίας.

«Είργεσθαι τῶν νομίμων»:

Μια αδρομερής περιήγηση στον κόσμο των ποινών στην Αρχαία Ελλάδα»

Καραγιαννίδης Χαράλαμπος, Δρ. Νομικής Α.Π.Θ.

Η ανακοίνωση επιλαμβάνεται θέματα τα οποία έτυχαν ιδιαίτερης ενασχόλησης από τον τιμώμενο εκλιπόντα Ομότιμο Καθηγητή Εγκληματολογίας Ιάκωβο Φαρσεδάκη. Ειδικότερα εμπεριέχει μια συνοπτική περιγραφή των επιβαλλόμενων κύριων αλλά και παρεπόμενων ποινών κατά το αρχαίο ελληνικό δίκαιο, με ιδιαίτερη αναφορά στην ποινική αντιμετώπιση της ανθρωποκτονίας, στην επιβολή ειδικότερα της ποινής της ατιμίας και της αποστέρησης των πολιτικών δικαιωμάτων του δράστη, αλλά και στην ιδέα της επανορθωτικής δικαιοσύνης και την εφαρμογή της στα πρότυπα διαμεσολάβησης και διαιτησίας της εποχής. Περαιτέρω, περιλαμβάνεται μια ευσύννοπη αναφορά τόσο στη νομοθεσία του Σόλωνα, με την οποία η πόλις καθίσταται ως η μόνη αρμόδια για την αντιμετώπιση του εγκλήματος, με ιδιαίτερη αναφορά στην καινοτόμο εισαγωγή της χρηματικής ποινής για ορισμένα αδικήματα, όσο και στην πλατωνική ποινική σκέψη και την ανάδειξη του διττού σκοπού της ποινής, ζητήματα καταλυτικά στην αναγνώριση της υπεροχής του δημοσίου συμφέροντος στην επιβολή των κυρώσεων από την οργανωμένη Πολιτεία και τον τερματισμό της ιδιωτικής εκδίκησης. Τέλος, η έννοια του εγκλήματος, ο χαρακτήρας των αποφάσεων των δικαστηρίων της εποχής αλλά και ο σκοπός της επιβαλλόμενης ποινής στην Αθηναϊκή Δημοκρατία αποτελούν διακριτά μέρη της εισήγησης, με ιδιαίτερη αναφορά στον στόχο της επανακοινωνικοποίησης του εγκληματία, όπως αυτή συναντάται στην αρχαία ελληνική γραμματεία.

«Η αποζημίωση (εξαγορά αίματος) του παθόντος: Βυζάντιο - Τουρκοκρατία»

Χατζημήχος Αστέριος, Δικηγόρος, Υπ. Δρ. Εγκληματολογίας Α.Π.Θ.

Η εισήγηση αυτή διερευνά την πρακτική συμβιβαστικής επίλυσης των διαφορών δια της καταβολής αποζημίωσης στο θύμα ή την οικογένεια του φονευθέντος, που συναντούμε τόσο κατά τη βυζαντινή περίοδο όσο και κατά τη διάρκεια της οθωμανικής πολιτικής κυριαρχίας στον – με τα σημερινά

δεδομένα – ελληνικό γεωγραφικό χώρο. Η εισήγηση έχει ως υπόθεση εργασίας το πως και κάτω από ποιες συνθήκες η αποζημίωση του παθόντος προωθεί την οικονομία της βίας. Ειδικότερα, προσδιορίζεται η φύση και η λειτουργία της εν λόγω αποζημίωσης ως «εξαγοράς του αίματος» που συνδέεται με τη συνολική απόσβεση μιας αρνητικής στον κοινωνικό χώρο δράσης, προκειμένου να μην ξεκινήσει κάποια βεντέτα ή να μην τεθεί ενώπιον του νόμου ο δράστης σε αντίθεση με τη σημερινή λειτουργία της αποζημίωσης στο αστικό δίκαιο. Η συμβιβαστική διευθέτηση των κοινωνικών συγκρούσεων με την καταβολή αποζημίωσης μας επιτρέπει να έχουμε αντί της ομόλογης ανταπόδοσης της δεινοπάθειας στον δράστη (jus talionis) την ανταπόδοση σε είδος (αποζημίωση) για να αποσβεστεί η αρχική αρνητική πράξη. Η διερεύνηση του αν υφίσταται βεντέτα κατά τις περιόδους αυτές και του αν έχουν ενσωματωθεί στο νόμο στοιχεία ιδιωτικής εκδίκησης (ομόλογη ανταπόδοση της επιβληθείσας ποινής) συνδέεται άρρηκτα με τη λειτουργία που επιτελεί η αποζημίωση του παθόντος στο πεδίο της οικονομίας της βίας.

«Η έννοια της ανηλικότητας στο βυζαντινό δίκαιο»

Περπερίδου Ειρήνη, Δικηγόρος, ΜΔΣ Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου Α.Π.Θ.

Το ποινικό δίκαιο κατά τη βυζαντινή περίοδο επέδειξε μεγάλο ενδιαφέρον, όπως προκύπτει σαφώς από τις σωζόμενες πηγές για την παραβατικότητα των ανήλικων προσώπων, αλλά και το πλαίσιο ποινής των διαπραχθέντων αδικημάτων. Οι ανήλικοι δράστες έχαιραν ευνοϊκής μεταχείρισης, κατά το στάδιο καταλογισμού της ποινής. Συγκεκριμένα, αποκλείονται τα μικρά παιδιά μέχρι 7 ετών (infantes). Αντιμετωπίζονται επιεικέστερα (μειωμένη ποινή) οι άνηβοι (impuberes), δηλ. κορίτσια μέχρι 12 και αγόρια μέχρι 14 ετών. Στο εκκλησιαστικό δίκαιο αποκλείεται ο καταλογισμός μέχρι και 10 ετών, όμως όχι σε όσες περιπτώσεις διαπιστώνεται ότι ο νέος έχει διάκριση. Η ανηλικότητα, δηλαδή του δράστη δεν συνεπαγόταν αυτομάτως την άρση του καταλογισμού της αξιόποινης πράξης, αλλά θα έπρεπε να αξιολογηθεί, εάν ο δράστης είχε την ικανότητα να αντιληφθεί το άδικο της πράξης. Η επιλογή αυτή του νομοθέτη παραπέμπει ευθέως στην Αττική νομοθεσία, όπου η αναζήτηση του αδίκου της αξιόποινης πράξης αποτελούσε γενική αρχή του δικαίου. Η επίδραση του αττικού δικαίου στη διαμόρφωση των κανόνων του βυζαντινού ποινικού δικαίου σε σχέση με τη μεταχείριση της παραβατικότητας των ανήλικων και τον πιθανό καταλογισμό της αξιόποινης πράξης φανερώνει την καταλυτική σημασία της αρχαίας ελληνικής σκέψης στους βυζαντινούς αιώνες.

Δεύτερη Συνεδρία

«Φιλοσοφικές προσεγγίσεις του εγκληματικού φαινομένου»

Συντονισμός: **Ομ. Καθηγητής Γιάννης Πανούσης**, Επίτιμο Μέλος της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας

«Τσέζαρε Μπεκκαρία και Αδαμάντιος Κοραής: Πώς το έργο του Ιταλού Ποινικολόγου ενέπνευσε τον Έλληνα Διαφωτιστή στις ιδέες του για μια ευνομούμενη πολιτεία»

Κουράκης Νέστωρ, Καθηγητής Ποινικών Επιστημών ΕΚΠΑ, Πανεπιστημίου Λευκωσίας

Το 1823, και ενώ η Ελληνική Επανάσταση έδειχνε να οδηγείται στην ίδρυση ενός αυτόνομου ή και ανεξάρτητου Ελληνικού Κράτους, ο Αδαμάντιος Κοραής (1748-1833) δημοσίευσε τη δεύτερη έκδοση με μετάφραση στα ελληνικά ενός κλασικού έργου του Διαφωτισμού –του δοκιμίου «Περί Αδικημάτων και Ποινών» του ιταλού Τσέζαρε Μπεκκαρία ή, ελληνιστί, Καίσαρος Βεκκαρία (1738-1794). Επρόκειτο για ένα έργο το οποίο πρωτοκυκλοφόρησε ανώνυμα το 1764 και απετέλεσε σε πολύ σύντομο χρόνο τη βίβλο των ποινικών μεταρρυθμίσεων του 18ου αι. σε Ευρώπη και Ην. Πολιτείες της Αμερικής. Ο Κοραής θέλησε με την έκδοση αυτή να δώσει στους επαναστατημένους Έλληνες ένα χρήσιμο κείμενο για την ποινική νομοθεσία που θα τους ήταν απαραίτητο να θεσπίσουν μόλις κατακτούσαν την ανεξαρτησία τους. Όπως εύστοχα σημείωσε και ο βιογράφος του Κοραή, ο Διονύσιος Θερεϊανός, ο Κοραής ασχολήθηκε με τη μετάφραση και τον σχολιασμό του έργου του Μπεκκαρία «ίνα εμπνεύση εις το υπόδουλον έθνος υγιείς αρχάς ευνομίας και δικαιοσύνης». Γι' αυτό και μετέφρασε το έργο αυτό με ιδιαίτερη επιμέλεια, έχοντας ως βάση το ιταλικό πρωτότυπο (έκδ. 1774), αλλά με βάση την ταξινόμηση των κεφαλαίων από τον Γάλλο μεταφραστή André Morellet, και χρησιμοποιώντας, επίσης, προς πλήρη κατανόηση του κειμένου, τις διαθέσιμες τότε μεταφράσεις στα γαλλικά και τα αγγλικά. Προέβη μάλιστα σε σημαντικές διευκρινήσεις των νοημάτων του ιταλικού κειμένου, το οποίο σε ορισμένα σημεία του ήταν εννοιολογικά περίπλοκο ή και ηθελημένα ασαφές, λόγω του περιορισμού της ελευθεροτυπίας που υπήρχε τότε στις περισσότερες ευρωπαϊκές μοναρχίες. Όμως, ο Κοραής δεν αρκέσθηκε απλώς να μεταφράσει το έργο του Μπεκκαρία ή και να παραθέσει δίπλα στο μεταφρασμένο κείμενο παρατηρήσεις σπουδαίων Διαφωτιστών, όπως ο Montesquieu, ο Rousseau, ο Diderot και ο Mirabeau. Σκοπός του υπήρξε επιπλέον να το εμπλουτίσει τόσο με εκτεταμένα Προλεγόμενα (είχαν προηγηθεί και άλλα Προλεγόμενα στην πρώτη έκδοση του 1802), όσο και με

ποικίλα δικά του σχόλια (τα ονόμασε «Σημειώσεις») σε κάθε σχεδόν σελίδα του έργου. Οι επιπρόσθετες αυτές αναπτύξεις του Κοραή (Προλεγόμενα και Σχόλια) έχουν αξιολογηθεί από τον Γεώργιο Βαλέτα ως ιδιαίζουσας σημασίας: «Αποτελούν ένα από τα πιο ζωντανά δοκίμια του Κοραή [...] Έχουν τη σφραγίδα μιας τολμηρής φιλοσοφικής σκέψης, που αγκαλιάζει με τη στοργή της την ανορθωτική όλο το έθνος, όλα τα νιάτα του. Βλέπουμε ότι η ιδέα της λευτεριάς συνταιριάζεται και δολιχοδρομεί με την αναγέννηση, με την ευνομία και εξευγένιση – με την έξοδο από τη βαρβαρότητα». Ωστόσο, οι αναπτύξεις αυτές ελάχιστα έως τώρα έχουν τύχει συνολικής ανάλυσης, συστηματοποιημένης ανάδειξης και αποτίμησης, μολονότι αποκαλύπτουν εν τέλει ένα πλήρες σύστημα θεμελιωδών αρχών για ευνομούμενες πολιτείες και μάλιστα αρχών που τεκμηριώνονται με πηγές από αρχαίους και νεότερους συγγραφείς. Πρόκειται για αναπτύξεις που εκτείνονται πράγματι από τις βασικές αξίες της Δικαιοσύνης, της Ελευθερίας και της Ισότητας, έως τις συναφείς έννοιες της Ευδαιμονίας και της Κοινωνικής Ειρήνης. Συνάμα όμως προσεγγίζονται και κομβικές έννοιες ενός νομικού συστήματος, όπως ο (ποινικός) Νόμος, η Ποινή, η λειτουργία της θεσμικής Δικαιοσύνης και του Νομοθετείν, καθώς και οι γενικές αρχές μιας αποτελεσματικής Αντεγκληματικής Πολιτικής, με έμφαση στην Κοινωνική Πρόληψη. Τις ιδέες αυτές του Κοραή στη μετάφραση και τα σχόλιά του για το έργο του Μπεκκαρία θα επιχειρήσει να αναλύσει η μελέτη που θα παρουσιασθεί στο Συνέδριο της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας εις μνήμην του σπουδαίου εγκληματολόγου, Καθηγητή Ιάκωβου Φαρσεδάκη.

**«Η γενεαλογία της πειθαρχικής εξουσίας-γνώσης στο έργο του Μισέλ Φουκώ
«Επιτήρηση και τιμωρία». Η γέννηση της φυλακής»**

Τσίρος Νικόλαος, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου, Πάρεδρος Ν.Σ.Κ.

Η εισήγηση αναλύει τόσο το ποινολογικό όσο και το πολιτικό επίπεδο κατανόησης του έργου του Μισέλ Φουκώ, Επιτήρηση και Τιμωρία. Η γέννηση της φυλακής. Εξετάζεται η νομικο-πολιτική σημασία του βασανιστηρίου ως παραδοσιακή πρακτική οργάνωσης της μοναρχικής εξουσίας και οι λόγοι που οδήγησαν στη σταδιακή εγκατάλειψή του με την εμφάνιση των μοντέρνων πειθαρχικών πρακτικών της εξουσίας. Αναλύεται ο ιδεολογικός λόγος των μεταρρυθμιστών νομικών του 19ου αιώνα να μετατρέψουν την τιμωρία και την καταστολή των έκνομων ενεργειών σε μια εύτακτη λειτουργία της οργάνωσης του κοινωνικού σώματος και οι λόγοι που απέτυχε αυτή η μεταρρυθμιστική ιδεολογία. Διερευνώνται οι πτυχώσεις και οι τεχνικές της πειθαρχικής εξουσίας και των θεσμών της, που

μεθοδικά παγιώθηκαν ως λειτουργικές δομές του νεωτερικού κράτους. Εξηγείται η κομβική έννοια του διαγράμματος ως αναπόφευκτου δομικού στοιχείου του κάθε εξουσιαστικού μηχανισμού, αλλά και ως παράγοντα που εμπλέκεται στη διαδικασία της «τυχαίας» συγκρότησης ενός ιστορικού σχηματισμού. Δεν παραλείπεται ειδική αναφορά στη λειτουργία της πρότυπης μορφής φυλακής του Πανοπτικού και της σημασίας του πανοπτικού συστήματος ως σταδιακά γενικευμένου προτύπου λειτουργίας της πειθαρχικής εξουσίας.

«Δικαιοσύνη και μεταφυσική στον Πλάτωνα και στον Αριστοτέλη»

Χατζοπούλου Κατερίνα, Λέκτορας Ελληνικών Σπουδών Τμήματος Γλωσσολογίας Πανεπιστημίου του Σικάγο

Η προτεινόμενη παρουσίαση εξετάζει το θέμα της μεταφυσικής διάστασης στην πρόληψη και διαχείριση εγκληματικών και γενικότερα ανεπιθύμητων κοινωνικών συμπεριφορών, με βάση πλατωνικά και αριστοτελικά κείμενα. Στον πλατωνικό Ευθύφρονα διερευνάται η σύνδεση μεταφυσικών-θρησκευτικών πεποιθήσεων και επιβολής ποινών από το οργανωμένο κοινωνικό σύνολο. Στους πλατωνικούς Νόμους συνδέεται ευθέως η πεποίθηση-γνώση και από την πλατωνική Πολιτεία-στην ύπαρξη, αγαθότητα και μέριμνα του θεϊκού στοιχείου για όλα τα ανθρώπινα ζητήματα με την τήρηση ορθών-δίκαιων κοινωνικών κανόνων. Οι κατευθύνσεις αυτές στα πλατωνικά συγγράμματα συνδέονται και με την επιχειρηματολογία για το ότι η ψυχή είναι αρχαιότερη της ύλης (ίκανώτατα δέδεικται ψυχή τῶν πάντων πρεσβυτάτη, γενομένη γε ἀρχὴ κινήσεως. Νόμοι 10.896b) και η αρχή της κίνησης, το οποίο θα στηρίξει αργότερα και ο Αριστοτέλης στην τοποθέτησή του για το “πρώτο κινούν”. Ειδικότερα το ‘θεοφιλέστατον’ του ενάρετου ανθρώπου υποστηρίζεται περαιτέρω στα Ηθικά Νικομάχεια (ὁ δὲ κατὰ νοῦν ἐνεργῶν καὶ τοῦτον θεραπεύων καὶ διακείμενος ἄριστα καὶ θεοφιλέστατος ἔοικεν Ηθικά Νικομάχεια 10.1179a). Συνδέσεις γίνονται και με αποσπάσματα από το τρίτο βιβλίο των Ηθικών Νικομαχείων όσον αφορά την τυπολογία των ανθρώπινων πράξεων με βάση τις παραμέτρους του εκούσιου, συνειδητού και την ύπαρξη μεταμέλειας. Το σκεπτικό της παρουσίασης συνάδει και στηρίζει τις κατευθύνσεις που παρατίθενται και τεκμηριώνονται στο βιβλίο του Ιακώβου Φαρσεδάκη (1991) Η κοινωνική αντίδραση στο έγκλημα και τα όρια της με βάση τις ίδιες γενικές φιλοσοφικές αφετηρίες, για την ενίσχυση ιδεολογίας που να συμβάλλει περαιτέρω στην πρόληψη του εγκλήματος.

«Γραφή Ασεβείας»: Το κατηγορητήριο του Σωκράτη στο φως»

Αποστολίδης Στάντης, Φιλολόγος

Ένα θέμα χλιοσυζητημένο: ή πιο γνωστή πνευματική δίκη των αιώνων, και δη σε χρόνια δημοκρατικής νομιμότητας, δίνει αφορμή για ποικίλα ερωτήματα που παραμένουν αναπάντητα: α) Γραφή ασεβείας. Ποιές ήταν οι προϋποθέσεις εφαρμογής της διαδικασίας; β) Ποιές οι τυπικές κατηγορίες (κύριες και επικουρικές) εναντίον του Σωκράτη, και ποιοί οι συκοφαντικοί υπαινιγμοί; γ) Η νομική βάση των κατηγοριών. Ήταν ποινικά κολάσιμη η συμπεριφορά του Σωκράτη; δ) Υπήρχε Ιερά Εξέταση στην αρχαία Αθήνα; Κατά πόσον ήταν νόμιμες οι διώξεις για λόγους «πεποιθήσεων»; ε) Ήταν πολιτική η δίκη και καταχρηστική η εφαρμογή του νόμου; στ') Η πλατωνική «Απολογία Σωκράτους» υπήρξε η πραγματική απολογία του; Η διευκρίνιση του αδικήματος της «ασεβείας», από τη στιγμή που δεν είναι γνωστή η σχετική νομοθεσία, μένει προβληματική και μπορεί να συναχθεί μόνο από τις ιστορικά μαρτυρούμενες περιπτώσεις παρόμοιων δικών, τις προβλεπόμενες ποινές και ορισμένες γενικές αναφορές των αρχαίων συγγραφέων. Οι κατηγορίες είχαν χαρακτήρα διττό: θρησκευτικό και κοινωνικό, και εμπεριείχαν προφανείς συκοφαντίες, με βαθιές ρίζες στον αθηναϊκό λαό, που επί χρόνια πίσω, μολονότι γνώριζε το βίο και την πολιτεία του Σωκράτη, είχε πέσει θύμα προλήψεων και παραπληροφόρησης. Η καταχρηστική συμπεριφορά των εναγόντων, σε καιρούς οξύτατων πολιτικών εντάσεων, οδηγούσε κατά σύστημα σε πολιτικές δίκες εξόντωσης αντιπάλων. Έναντι όλων αυτών, η απολογία του Σωκράτη ενώπιον «λαϊκού» δικαστηρίου 500 πολιτών δίχως εμπειρία περί τα δικονομικά, και με πρόεδρο χωρίς ουσιαστικές αρμοδιότητες, περιορισμένο σε διαδικαστικό μόνο έλεγχο, ήταν κατεξοχήν δυσχερής. Υπάρχουν πάντως ακράδαντα στοιχεία ότι το σωζόμενο κείμενο δεν αναπαράγει παρά κάποια μόνο «εντυπωσιακά» στοιχεία του αληθινού λόγου ενώπιον της Ηλιαίας - κι όχι το ακριβές περιεχόμενο. Στην παρουσίαση θα επιχειρηθεί από φιλολογικής πλευράς μια νηφάλια συναγωγή και αξιολόγηση των γραμματειακών και ιστορικών δεδομένων σχετικά με τη δίκη του Σωκράτη, με σκοπό τη συγκρότηση μιας έγκυρης βάσης μελέτης για τη λειτουργία του αττικού Δικαίου και την αντιμετώπιση του κατηγορουμένου από τους ειδικούς νομικούς επιστήμονες.

Τρίτη Συνεδρία

«Θεωρητικές προσεγγίσεις του εγκληματικού φαινομένου»

Συντονισμός: Δρ. **Ιωάννα Τσίγκανου**, Γενική Γραμματέας της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας

«Αφοριστικά ερωτήματα στην Εγκληματολογία»

Πανούσης Γιάννης, Ομ. Καθηγητής Εγκληματολογίας ΕΚΠΑ

Ύστερα από τόσες έρευνες, θεωρίες και νομοθετικές πρωτοβουλίες ο εγκληματολόγος αισθάνεται οτι τίποτα δεν έχει αλλάξει επί της ουσίας. Λες και γυρνάμε γύρω-γύρω από μια μαύρη τρύπα της [αυξανόμενης] εγκληματικότητας κι απλώς εξωραΐζουμε ή δαιμονοποιούμε το φαινόμενο μήπως τελικά πρέπει εμείς ν' αλλάξουμε οπτική γωνία λήψης;

«Ο ρόλος της Οικολογικής Σχολής του Σικάγο στην εξέλιξη της εγκληματολογικής θεωρίας και έρευνας»

Ζαραφώνιτου Χριστίνα, Καθηγήτρια Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου

Η Οικολογική Σχολή του Σικάγου επηρεασμένη από τη Γαλλοβελγική χαρτογραφική σχολή επηρέασε με τη σειρά της τις επόμενες μελέτες της Περιβαλλοντικής Εγκληματολογίας. Η ανθρώπινη οικολογία προσπαθεί να αναλύσει και να ερμηνεύσει τους κοινωνικούς μηχανισμούς ως αποτέλεσμα ανταγωνισμού και επιβίωσης ανάμεσα στη φύση, τους ανθρώπους και τα άλλα έμβια όντα. Οι πρώτες θεωρητικές απόψεις της εκφράστηκαν από τους R.E Park, E. Burgess, R. Mackenzie, μέσα από την συλλογή των άρθρων τους, που εκδόθηκε με γενικό τίτλο The City, από το πανεπιστήμιο του Σικάγο το 1925. Σύμφωνα με την προσέγγισή τους, υπάρχουν για τη ζωή των ανθρώπων «φυσικές περιοχές» αντίστοιχες με εκείνες των ζώων ή των φυτών. Κάτω από αυτό το πρίσμα η πόλη αποτελεί προϊόν της φύσης, της ανθρώπινης φύσης, και είναι ένα οργανικό σύνολο, η «φυσική κατοικία» των ανθρώπων. Ξεκινώντας από το Σικάγο και επεκτείνοντας την προσέγγισή τους και σε άλλες αμερικανικές πόλεις, παρουσίασαν το μοντέλο των πέντε ομόκεντρων ζωνών, στο οποίο στηρίχθηκε στη συνέχεια η ερευνητική προσέγγιση της νεανικής παραβατικότητας από τους C.Shaw & H.McKay. Η πολυετής έρευνα κατέληξε στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν περιοχές στην πόλη όπου η εγκληματικότητα αναπτύσσεται με τη μορφή «κοινωνικής παράδοσης», αδιαχώριστης από τη ζωή της τοπικής κοινωνίας. Παρά την ασκηθείσα κριτική, η έρευνα αυτή αποτέλεσε «πιλότο» για όσες ακολούθησαν, αναδεικνύοντας επιπρόσθετα το σημαντικό ρόλο της χαρτογράφησης της εγκληματικότητας στη μελέτη του εγκληματικού φαινομένου.

«Ρίζες της ριζοσπαστικής εγκληματολογίας: Οι σοφιστές»

Γεωργούλας Στράτος, Καθηγητής Εγκληματολογίας Πανεπιστημίου Αιγαίου

Οι σοφιστές ήταν οι πρώτοι που με γνώμονα ένα μεθοδικό και απαιτητικό ορθολογισμό προχώρησαν στο ριζικό έλεγχο όλων των παραδοσιακών δοξασιών και είναι οι πρώτοι που επιχείρησαν να ερμηνέψουν τον κόσμο και τη ζωή σε συνάρτηση με τον άνθρωπο και μόνο με τον άνθρωπο. Είναι οι πρώτοι που ύψωσαν σε βασική αρχή τη συ-σχετικότητα της γνώσης και που άνοιξαν το δρόμο όχι μόνο για την ελεύθερη σκέψη, αλλά και για την απόλυτη αμφιβολία μπροστά στη μεταφυσική, την ηθική και τη θρησκεία.

«Η σύνθεση της ατομικής (ψυχολογικής) και περιβαλλοντικής προσέγγισης στο πέρασμα στην εγκληματική πράξη: η περίπτωση των εγκλημάτων βίας»

Ανίτση Έλλη, Δρ. Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου

Η παρούσα εισήγηση αποτελεί παρουσίαση της έρευνας, που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της διδακτορικής διατριβής «Η σύνθεση της ατομικής (ψυχολογικής) και περιβαλλοντικής προσέγγισης στο πέρασμα στην εγκληματική πράξη: η περίπτωση των εγκλημάτων βίας». Η έρευνα επιχειρεί την παράλληλη διερεύνηση των ψυχολογικών και κοινωνιοχωρικών παραγόντων που δρουν κατά το πέρασμα στην εγκληματική πράξη, υπό το πρίσμα μιας δυναμικής θεώρησης, με σκοπό τη δημιουργία ενός πλαισίου που να συνθέτει τις δύο προσεγγίσεις. Στη βάση αυτή εφαρμόζεται μια ποιοτική μεθοδολογία, ενώ ως παράδειγμα μελέτης χρησιμοποιούνται τα εγκλήματα βίας κατά των προσώπων και ειδικότερα οι περιπτώσεις της ανθρωποκτονίας εκ προθέσεως, της ληστείας και του βιασμού. Ως ερευνητικό υλικό επιλέχθηκαν γραπτά τεκμήρια που αφορούσαν σε τριάντα «Πρακτικά και Αποφάσεις» του Μικτού Ορκωτού Εφετείου Αθηνών, τα οποία αντλήθηκαν κατόπιν έγκρισης σχετικού αιτήματος που υποβλήθηκε στο αρμόδιο Εφετείο για τη διεξαγωγή έρευνας. Η ανάλυση του ερευνητικού υλικού πραγματοποιήθηκε σε έξι στάδια σύμφωνα με τη μεθοδολογία της θεματικής ανάλυσης. Από τη διαδικασία της θεματικής ανάλυσης και τον θεωρητικό σχολιασμό των πορισμάτων προέκυψε ένα σχήμα που εμπεριέχει μια ποικιλία ψυχολογικών, πολιτισμικών, περιβαλλοντικών καθώς και συγκυριακών παραγόντων, που προσεγγίζονται μέσα από τις προτάσεις θεωριών, οι οποίες αναπτύσσονται στο πλαίσιο διαφορετικών γνωστικών αντικειμένων και επιπέδων εξήγησης.

«Η διαχρονικότητα της εγκληματολογικής σκέψης»

Κοτίνη Χρυσούλα, Δικηγόρος, ΜΔΣ «Εγκληματολογικές και Ποινικές Προσεγγίσεις της Διαφθοράς, του Οικονομικού και του Οργανωμένου Εγκλήματος» ΕΑΠ

Το διαχρονικό πρόβλημα επίλυσης των αιτιών των εγκληματικών πράξεων σε κάθε κοινωνικό σχηματισμό καθιστούν το «εγκληματικό φαινόμενο» ιδιαίτερο θέμα ανάλυσης από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα. Η ανάγκη για οργάνωση των ποικίλων εγκληματολογικών θεωριών οδήγησε στη δημιουργία της επιστήμης της Εγκληματολογίας που σκοπεύει στη συστηματική και μεθοδική μελέτη των ποικίλων όψεων του εγκληματικού φαινομένου. Η καταγραφή αυτή οπωσδήποτε λαμβάνει χώρα στο εκάστοτε κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον που εντάσσεται με διαγνωστική ματιά της ανθρώπινης σκέψης σε πρόδρομο στάδιο και μετέπειτα σε δυναμικές θεωρητικές προεκτάσεις. Πολλές φορές μάλιστα παρατηρείται να συγκρούονται οι διάφορες εγκληματολογικές σχολές μεταξύ τους και να δημιουργούνται διάφορες τάσεις αναζήτησης της επιστημονικής αλήθειας για το έγκλημα. Έτσι, έχουν εντοπιστεί ορισμένοι ιστορικοί σταθμοί αναφοράς στην οριοθέτηση της εγκληματολογικής σκέψης και στην κατασκευή ερμηνειών της, που ουσιαστικά καταδεικνύουν την εξέλιξη των συνθέσεων τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο των κοινωνικών αντιδράσεων στις εγκληματικές δράσεις διαχρονικά. Στα σημερινά δεδομένα είναι απαραίτητο πλέον μέσα από προσωπικές εμπειρικές αναλύσεις και έρευνες να συλλέγονται στοιχεία και δεδομένα της καταγραφής των εγκληματικών συμπεριφορών με το σύστημα απονομής της δικαιοσύνης να συνεπικουρεί τον τομέα της εγκληματολογίας.

«Η Χαρτογραφική ή Οικολογική Σχολή του Σικάγο, η επίδρασή της στην εγκληματολογική σκέψη και η σχέση της με την παραβατικότητα των ανηλίκων»

Γκούνη Αικατερίνη, Δικηγόρος, ΜΔΕ Εγκληματολογίας και Αντεγκληματικής Πολιτικής ΕΚΠΑ

Στην εισήγηση θα παρουσιαστεί η Χαρτογραφική ή Οικολογική Σχολή του Σικάγο και η επίδρασή της στην εγκληματολογική σκέψη και έρευνα. Πιο συγκεκριμένα θα επισημανθεί το έργο των συνεχιστών Park, Burgess, Shaw και McKay καθώς και τα ευρήματα των ερευνών τους σχετικά με τα στοιχεία της παραβατικότητας των ανηλίκων. Θα ακολουθήσει σύντομη κριτική των θεωριών τους. Η εισήγηση

θα ολοκληρωθεί με την αναφορά της επίδρασης του περιβάλλοντος και δη του ψηφιακού περιβάλλοντος στην «αντικοινωνική» συμπεριφορά των ανηλίκων σήμερα.

Τέταρτη Συνεδρία

«Ποινικές προσεγγίσεις του εγκληματικού φαινομένου»

Συντονισμός: Καθηγήτρια Χριστίνα Ζαραφώνιτου, Αντιπρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας

«Η αρχή της επιείκειας: Από την αρχαιοελληνική σκέψη στο σύγχρονο ποινικό δίκαιο»

Δημητράτος Νικόλαος, Αν. Καθηγητής Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ

Η αρχή της επιείκειας διατρέχει το δίκαιο από τις απαρχές της ελληνικής φιλοσοφίας (Αριστοτέλης) και μέσω του ρωμαϊκού δικαίου φτάνει στους νεώτερους χρόνους ως θεμελιώδης αρχή του κράτους δικαίου. Ιδιαίτερα ερευνάται η σημασία και η λειτουργία της αρχής αυτής στο σύγχρονο ποινικό δίκαιο.

«Nullum crimen nulla poena sine lege»

Τσίγκανου Ιωάννα, Διευθύντρια Ερευνών ΕΚΚΕ

Με την προτεινόμενη εισήγηση επιχειρείται η ουσιαστική και διαδικαστική αποκωδικοποίηση της δικαιοκρατικής επιταγής «nullum crimen nulla poena sine lege» από την ελληνική αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Η εισήγηση φυσικά δεν είναι δυνατόν να πραγματευτεί εξαντλητικά την ιστορική διαδρομή της εν λόγω επιταγής ανά τους αιώνες, στοχεύει ωστόσο μέσα από την απομόνωση συγκεκριμένων «στιγμών» στη σκέψη των «σκαπανέων» της επιστήμης της εγκληματολογίας, να αναδείξει τη σημασία της, ως συστατικού στοιχείου του κράτους δικαίου αλλά και ως βασικής «ρήτρας» προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών. Επιπρόσθετα συνεξετάζεται η σπουδαιότητα της ως άνω επιταγής αναφορικά με λοιπές Αρχές και αξιώματα του κράτους δικαίου αλλά και του ποινικού συστήματος όπως, ενδεικτικά, η αρχή της προβλεψιμότητας ή/και η αρχή της προσβασιμότητας, με την μεν πρώτη να αφορά τη δυνατότητα του μέσου ανθρώπου να γνωρίζει ότι

μια πράξη του είναι εγκληματική, καθώς και ποιες συνέπειες αυτή θα επιφέρει, και τη δεύτερη να αφορά τη γνώση και την κατανόηση των υφιστάμενων ποινικών νόμων.

«Η προσέγγιση της ποινής μέσα από την πρόσφατη ελληνική ποινική νομοθεσία»

Κοσμάτος Κώστας, Av. Καθηγητής Νομικής Σχολής Δ.Π.Θ.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται στη χώρα μας μια συντονισμένη νομοθετική πρωτοβουλία στο πεδίο της αντιμετώπισης του ποινικού φαινομένου και της διαχείρισης της εγκληματικότητας, με βασικό χαρακτηριστικό την αυστηροποίηση της ποινικής και σωφρονιστικής μας νομοθεσίας. Η τάση αυτή της αυστηροποίησης ξεκινά από την αύξηση των ορίων των προβλεπόμενων στον ποινικό νόμο ποινών και εκτείνεται σε όλο το πεδίο της έκτισης των στερητικών της ελευθερίας ποινών. Στο πλαίσιο αυτό παρατηρείται η συνεχής τροποποίηση του Ποινικού Κώδικα (με τους Ν 4985/2021 και τον πρόσφατο Ν 5090/2024), αλλά και του Σωφρονιστικού Κώδικα (με τους Ν 4760/2020 και Ν 4985/2022). Όλα τα παραπάνω νομοθετήματα έχουν ως κοινό γνώρισμα την μετατόπιση του κέντρου βάρους της ποινικής μεταχείρισης του δράστη εγκλήματος, αφαιρώντας τα χαρακτηριστικά του φιλελεύθερου ποινικού συστήματος που για δεκαετίες αποτέλεσαν βασικό άξονα άσκησης αντεγκληματικής πολιτικής.

«Η απειλή της ποινής: η ratio των ποινικών κυρώσεων στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα, ιδίως μετά το νόμο 5090/2024»

Πολυζωίδου Βάγια, Επ. Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Λευκωσίας

Η φαινομενολογία και οι βασικοί σκοποί της ποινής αποτελούν θεματικές που έχουν απασχολήσει τους εγκληματολόγους ανά τους αιώνες προκειμένου αρχικά να ελαχιστοποιηθεί και τελικά να απαλειφθεί κάθε αυθαιρεσία στην επιβολή της. Περαιτέρω, η έμπρακτη εφαρμογή των συνταγματικών αρχών και των συνυφασμένων με αυτές ορίων κατά το στάδιο της απειλής της ποινής θα έπρεπε να αποτελεί στοίχημα κάθε ευνομούμενης κοινωνίας. Τα ερωτήματα που έχουν τεθεί ανά τους αιώνες ως προς τη ratio και τη φιλοσοφία των ποινικών κυρώσεων παραμένουν σαν κατευθυντήριες ορθής νομοθέτησης σε κάθε κράτος δικαίου. Πώς όμως η απαίτηση για αιτιολογία (κατά τη θέσπιση νομικών κανόνων) μπορεί να μεταλλαχθεί στη σύγχρονη εποχή -όπου τα ΜΜΕ και

τα διαδικτυακά κοινωνικά δίκτυα φαίνεται να απαιτούν περισσότερα παρά ποτέ από την ποινική δικαιοσύνη; Και τελικά, πώς θα μπορέσουν οι αξιώσεις για αντεγκληματική αλλά και φιλελεύθερη λειτουργία της ποινής να αποτυπωθούν στο νέο ντετερμινιστικό ποινικό τοπίο, όπως αυτό που φαίνεται ότι εισάγει ο νόμος 5090/2024;

«Τιμωρητικότητα και εναλλακτικές μορφές ποινικών κυρώσεων στο πλαίσιο της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης. Οι περιπτώσεις της παραβατικότητας ανηλίκων και της ενδοοικογενειακής βίας»

Παντελίδης Γιώργος, Δικαστικός λειτουργός, Πρόεδρος Πρωτοδικών Πειραιώς

Η εισήγηση θα πραγματευθεί μία σύντομη επισκόπηση της έννοιας και των σκοπών της ποινής διαχρονικά, με αναφορά στη σχέση μεταξύ τιμωρητικότητας, ανασφάλειας και διαμεσολαβητικής επίλυσης διαφορών, με τις σύγχρονες εναλλακτικές μορφές ποινικών κυρώσεων με βάση τα δικαϊκά πρότυπα που επικρατούν στο δίπτυχο ασφάλεια και ελευθερία, λαμβάνοντας υπόψη τις σύγχρονες ανάγκες και απαιτήσεις της κοινωνίας, τις νέες μορφές εγκληματικότητας, στο πλαίσιο χάραξης και υλοποίησης μιας σύγχρονης Αντεγκληματικής Πολιτικής μέσω της νομοθεσίας και των εφαρμοστικών θεσμών και φορέων, καθώς και προνοιακών μέτρων και της πρόληψης. Επίσης, θα επικεντρωθεί στο πώς η Αποκαταστατική Δικαιοσύνη καλείται εν τέλει να θεραπεύσει τα «τραύματα» όπου η τιμωρητικότητα και η ποινικοποίηση δεν επαρκούν, ιδίως σε εγκλήματα περιουσιακής φύσης αλλά πλέον και σε εγκλήματα βίας, σωματικής και ψυχολογικής, με αναφορά στις περιπτώσεις παραβατικότητας ανηλίκων και ενδοοικογενειακής βίας. Τέλος, μέσω έρευνας σε διαθέσιμα και άτυπα στατιστικά στοιχεία από φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου διαπιστώνεται η στάση της κοινωνίας και των φορέων στους θεσμούς της ποινικής διαμεσολάβησης στα εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας και του αναμορφωτικού μέτρου της συνδιαλλαγής μεταξύ ανηλίκου δράστη και παθόντος στην παραβατικότητα ανηλίκων, αξιολογείται η αποτελεσματικότητά τους και προτείνονται μέτρα αναβάθμισης, για την προαγωγή τους στο πεδίο του Σ.Α.Π.Δ., για την αναμόρφωση του νομοθετικού πλαισίου, τη διεπιστημονική πλαισίωση με προγράμματα και υποδομές, την εκπαίδευση και τη διαρκή επικαιροποίηση βάσει των αναγκών, επ' ωφελεία όλων των εμπλεκόμενων και της ίδιας της Πολιτείας.

«Το νέο σύστημα ποινών που εισάγεται με τον Ν. 5090/2024 και ζητήματα διαχρονικού δικαίου»

Τσιρίδης Πολυχρόνης, Δικηγόρος, Επισκ. Καθηγητής Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου

Με τον Ν. 5090/2024 επανεισάγεται ως κύρια ποινή η μετατροπή φυλάκισης έως 2 ετών σε χρηματική ποινή (10 έως 100 € ημερησίως), η οποία είχε καταργηθεί με τον ν. Π.Κ (Ν. 4619/2019). Υπό το εισαγόμενο νέο σύστημα ποινών, ποινή φυλάκισης έως 1 έτους μπορεί να ανασταλεί (αν δεν κριθεί ότι είναι αναγκαία η έκτιση της ποινής), για καταδικασμένους που δεν έχουν προηγούμενες καταδίκες (με μία ή περισσότερες αποφάσεις) που υπερβαίνουν συνολικά το ένα έτος. Ποινή φυλάκισης έως 2 ετών, μετατρέπεται σε παροχή κοινωφελούς εργασίας (αν δεν κριθεί ότι είναι αναγκαία η έκτιση της). Η επιβολή της ποινής κοινωφελούς εργασίας προϋποθέτει να είναι ο κατηγορούμενος παρών και να συναινεί. Ποινή φυλάκισης ανώτερη των δύο ετών εκτίεται υποχρεωτικά εν μέρει (από 1 μήνα έως 6 μήνες και αναστέλλεται το υπόλοιπο αυτής). Η εισαγόμενη υποχρεωτική φυλάκιση (εν όλω ή εν μέρει) ποινών φυλάκισης άνω των 2 ετών, θα επιφέρει σημαντική επιβάρυνση των σωφρονιστικών καταστημάτων, ενώ οι βραχυχρόνιες εκτιόμενες ποινές είναι αμφίβολης αποτελεσματικότητας. Και ενώ αυξάνονται σημαντικά οι πιθανότητες φυλάκισης και μειώνονται αισθητά τα όρια της αναστολής, μετατροπής σε κοινωφελή εργασία ή σε χρηματική ποινή, παράλληλα αυξάνονται τα κατώτατα όρια ποινών, ώστε να αυξάνονται περαιτέρω οι περιπτώσεις πραγματικής φυλάκισης. Παράλληλα, σημαντικά είναι τα ζητήματα διαχρονικού δικαίου που προκύπτουν από τις αλληπάλληλες νομοθετικές μεταβολές και θα πρέπει να ερευνάται σε κάθε περίπτωση ποια είναι η ευμενέστερη διάταξη Νόμου που θα πρέπει να εφαρμοσθεί, κατ' άρθρ. 2 παρ. 1 Π.Κ. Αυτό θα πρέπει να αναζητείται σε σειρά ζητημάτων ουσιαστικού δικαίου σε σχέση με την ποινή (μετατροπή, αναστολή, παροχή κοινωφελούς εργασίας, υφ' όρον απόλυση, κατ' οίκον έκτιση ποινής, αυτεπάγγελτή ή κατ' έγκληση δίωξη κλπ.).

«Από τον «αδαή φιλόσοφο» του Βολταίρου στον αδαή νομοθέτη του ν. 5090/2024: τα νέα άρθρα 265 και 265Α ΠΚ ως παράδειγμα τιμωρητικού σκοταδισμού και αντιπαιδαγωγικής κηδεμονίας του πολίτη»

Σκούμπου Μαρίνα, Δικηγόρος, Υπ. Δρ. Ποινικού Δικαίου ΕΚΠΑ

Σκοπός της εισήγησης είναι η ανάδειξη της αντιστροφής των αξιών του Διαφωτισμού διά της εστίασης στην τυφλά τιμωρητική κατεύθυνση, στην οποία διολισθαίνει ο Ποινικός Κώδικας με τον νέο ν.

5090/2024 και την νομοτεχνική κατάστρωση της αξιόποινης πράξης του εμπρησμού σε δάση καθώς επίσης και την πρόβλεψη της δήμευσης σε περίπτωση εμπρησμού σε δάση (αξιόποινο προπαρασκευαστικών πράξεων - άρθρα 265 και 265Α ΠΚ). Η εισήγηση αποτελείται από τρία μέρη: α) Στο πρώτο μέρος αναδεικνύεται το ιδεολογικό πρόταγμα του Διαφωτισμού περί εξορθολογισμού της ποινικής μεταχείρισης του εγκληματία (με έμφαση, ιδίως, στη θεματική της αναλογικότητας ποινής-εγκλήματος) δια της σύνδεσης των ιδεών του Βολταίρου περί της καθολικότητας της Δικαιοσύνης και της ρευστότητας των ορίων μεταξύ δικαίου και αδίκου με τις ιδέες i) του Μοντεσκιέ περί εξάρτησης της αυστηρότητας των ποινών από την ελευθερία, ii) του Μπεκκαρία περί του αναγκαίου μέτρου των ποινών και iii) λοιπών εκπροσώπων του Διαφωτισμού. β) Ακολούθως παρατίθεται σύντομη ανάλυση των υπό συζήτηση νέων άρθρων του ΠΚ και αναδεικνύεται η συγκυριακή σκοπιμότητα του νομοθέτη. γ) Συμπερασματικά, επισημαίνεται το αλυσιτελές της χρήσης του Ποινικού Κώδικα προς τον σκοπό διαμόρφωσης συνειδήσεων δια της συνεχούς ποινικοποίησης συμπεριφορών και αυστηροποίησης των ποινών.

«Το έγκλημα και η ποινή»

Πλαστήρα Δήμητρα, Δικηγόρος - Εγκληματολόγος, Υπ. Δρ. Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου

Η παρέμβαση αυτή έχει ως επίκεντρό της, την προβληματική της σχέσης του εγκλήματος με την ποινή. Η λήψη της απόφασης για το πέρασμα στην πράξη και η τέλεση ποινικών αδικημάτων οδηγεί σε ποινικό κολασμό. Αυτή την εξίσωση την γνωρίζει ο δράστης και όμως παρόλα αυτά, επιλέγει την έκνομη ενέργεια. Η μετέπειτα ποινική του μεταχείριση, η ποινή που εφόσον συλληφθεί, θα του επιβληθεί δεν τον αποτρέπει, αντίθετα με γνώμονα το ορθολογικά υπολογιζόμενο συμφέρον του, τον οδηγεί στο έγκλημα. Ο αυστηρός νόμος, η αυστηρή τιμωρία, δεν είναι από μόνη της αποτρεπτική του εγκλήματος. Απέναντι στον ορθολογισμό του δράστη, ωφέλιμος είναι ο σύμφωνα με τον G Becker ορθολογισμός της κοινωνίας, μέσω των θεσμών της και εν προκειμένω μέσω του δικαϊκού μας συστήματος. Υπό το πρίσμα αυτού του ορθολογισμού, εξ ορθολογισμού, εξετάζονται οι συνθήκες απονομής Δικαιοσύνης, ο ratio legis και ο σκοπός των ποινικών κυρώσεων.

Πέμπτη συνεδρία

«Ο ανήλικος δράστης ή/και θύμα εγκληματικότητας και η ποινική αντιμετώπισή του»

Συντονισμός: **Αν. Καθηγήτρια Βίκυ Βλάχου**, Μέλος του Δ.Σ. της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας

«Ορατή και αόρατη κακομεταχείριση και κακοποίηση των παιδιών: Από το παρελθόν στο παρόν»

Παπαμιχαήλ Στέλλα, Επ. Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής

Στην προτεινόμενη εισήγηση, αξιοποιώντας την κοινωνιολογική φαντασία, επιδιώκεται η σύνδεση του παρελθόντος με τη σύγχρονη εποχή, αναφορικά με τη θέση του παιδιού στην κοινωνία και τις ορατές και αόρατες κακοποιητικές πρακτικές σε βάρος του. Ειδικότερα, με κριτική ματιά, εξετάζεται ο τρόπος με τον οποίο στις σύγχρονες παιδοκεντρικές κοινωνίες, της αναγνώρισης και προάσπισης των δικαιωμάτων των παιδιών, οι ενήλικες ασκούν έλεγχο στο χρόνο, το χώρο, το σώμα των παιδιών, όπως και στην πρόσβασή τους σε πηγές, με αποτέλεσμα την παραμέληση ή/και τη θυματοποίησή τους. Για τους σκοπούς της εισήγησης, θα πραγματοποιηθεί μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας και κριτική ανάλυσή της.

«Φιλικότητα του Ελληνικού συστήματος απονομής δικαιοσύνης ως προς τα παιδιά»

Κατσιγαράκη Ευτυχία, Δρ. Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, Υπουργείο Δικαιοσύνης

Η προστασία και η ενίσχυση των δικαιωμάτων των παιδιών αποτελούν μία από τις σημαντικότερες πτυχές της κοινωνίας μας. Η δημιουργία ενός περιβάλλοντος φιλικού και δίκαιου για αυτά, πρέπει να αποτελεί βασική προτεραιότητα και για τον τομέα της Δικαιοσύνης. Σημαντικός όμως παράγοντας για να χαρακτηριστεί ένα σύστημα απονομής δικαιοσύνης φιλικό προς ένα ανήλικο, είναι η κατανόηση και ο σεβασμός των ιδιαιτεροτήτων της παιδικής ηλικίας καθώς η φαινομενολογία γένεσης μιας παραβατικής συμπεριφοράς. Ο όρος φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη, παραπέμπει στα δικαστικά συστήματα που διασφαλίζουν τον σεβασμό και την ουσιαστική εφαρμογή όλων των δικονομικών δικαιωμάτων των παιδιών, όπως αυτά αποτυπώνονται στα σχετικά άρθρα της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Στο πλαίσιο αυτό, της προστασίας των δικαιωμάτων του ανήλικου που εμπλέκεται με τη δικαιοσύνη, θα πρέπει να σχεδιαστούν, υπό το πρίσμα της διεπιστημονικής και

διυπουργικής συνεργασίας, ολιστικού χαρακτήρα πολιτικές πρόληψης και αντιμετώπισης της νεανικής παραβατικότητας. Στη παρούσα εισήγηση θα παρουσιαστούν ανάλογες καλές πρακτικές.

«Η συμβολή της Αναπτυξιακής Εγκληματολογίας στη μελέτη του φαινομένου των εγκληματικών σταδιοδρομιών»

Κοντοπούλου Ελένη, Νομικός, Δρ. Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου

Η Αναπτυξιακή Εγκληματολογία αποτελεί έναν κλάδο, ο οποίος αναπτύχθηκε ιδιαιτέρως από το 1980 και έπειτα, έχοντας ως αφετηρία το έργο της Αμερικανικής Επιτροπής για την Έρευνα στο πεδίο των Εγκληματικών Σταδιοδρομιών (Panel of Research on Criminal Careers) της Εθνικής Ακαδημίας Επιστημών με σκοπό τη μελέτη των επιμέρους διαστάσεων του φαινομένου των εγκληματικών σταδιοδρομιών. Η απουσία θεωρητικής θεμελίωσης του λεγόμενου Παραδείγματος της Εγκληματικής Σταδιοδρομίας (Criminal Career Paradigm) έδωσε εν τέλει το έναυσμα για την ανάπτυξη θεωριών ικανών να εξηγήσουν την πλούσια ερευνητική εμπειρία γύρω από το φαινόμενο. Στο πλαίσιο αυτό δόθηκε έμφαση στο ρόλο των παραγόντων, οι οποίοι δύνανται να εξηγήσουν τις επιμέρους διαστάσεις της εγκληματικής σταδιοδρομίας (λ.χ. έναρξη, εμμένουσα εγκληματική δράση, αποχή από το έγκλημα) σε συνάρτηση με τον παράγοντα της ηλικίας. Υπό το πρίσμα αυτό, θα παρουσιαστούν οι σημαντικότερες αναπτυξιακές θεωρίες γύρω από το έγκλημα, αναδεικνύοντας τη συμβολή τους αφενός στη βαθύτερη κατανόηση της εξέλιξης της εγκληματικής συμπεριφοράς στο πέρασμα του χρόνου και τη διαμόρφωση της εγκληματικής σταδιοδρομίας αφετέρου στην ανάπτυξη αποτελεσματικότερων πολιτικών για την πρόληψη και την αντιμετώπιση του φαινομένου.

«Η εγκληματική διάσταση της συνέυρεσης και η περίπτωση της ανηλικότητας – Ο ρόλος του πολιτιστικού υποβάθρου και η δημοσιογραφική προσέγγιση»

Λασκαράτος Κωνσταντίνος, Δρ. Κοινωνιολογίας Παντείου Πανεπιστημίου

Κωστόπουλος Τρύφωνας, Καθηγητής, Πρόεδρος Τμήματος Κοινωνιολογίας Παντείου Πανεπιστημίου

Με αφορμή την «υπόθεση του Κολωνού», που απασχόλησε την ελληνική πραγματικότητα την περίοδο 2022-2024, η παρούσα μελέτη έχει ως ζητούμενο να εξετάσει τη σχέση του πολιτισμού με την σεξουαλική συμπεριφορά, το έγκλημα και την ανηλικότητα. Εστιάζοντας στον ρόλο του πολιτιστικού

υποβάθρου, θα αναζητηθούν οι διαφορετικές προσεγγίσεις και αντιλήψεις σχετικά με την ανηλικότητα και το έγκλημα σε ετερόκλητες κοινωνικές και πολιτιστικές κοινότητες. Μπορούν στοιχεία όπως η θρησκεία, οι παραδόσεις, η ιστορία, η ηθική και οι κοινωνικές αξίες, να παίξουν καταλυτικό ρόλο ώστε η σεξουαλική συνεύρεση με ανήλικους να θεωρείται αλλού αποδεκτή ή ακόμη και ενθαρρυνόμενη και αλλού αυστηρά απαγορευμένη και εγκληματική; Μέσα από βιβλιογραφικές αναφορές αλλά και παραδείγματα, θα αναδειχθούν οι πολυποίκιλες προσεγγίσεις και οι ιδιαίτεροι πολιτιστικοί παράγοντες που επηρέασαν κατά καιρούς τόσο το νομικό οπλοστάσιο διαφόρων χωρών, όσο και τις αντιλήψεις αλλά και τις αντιδράσεις διαφορετικών μεταξύ τους τοπικών κοινωνιών στο συγκεκριμένο πεδίο. Σκοπός της μελέτης είναι να αναδείξει τη βαρύνουσα σημασία του πολιτισμού στη διαμόρφωση πεποιθήσεων και συμπεριφορών σχετικά με το έγκλημα, με εστίαση στην ανηλικότητα και τις σεξουαλικές συναναστροφές.

«Η μεταχείριση του ανήλικου παραβάτη στην Αρχαία Ελλάδα: Μια σύντομη ανασκόπηση της αρχαιοελληνικής φιλοσοφικής σκέψης για την παραβατικότητα των ανηλίκων»

Λάππα Ανδρονίκη, Υπ. Δρ. Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου

Η παραβατικότητα των ανηλίκων συνιστά ένα ζήτημα μείζονος σημασίας και απαντάται στην ανθρώπινη ιστορία ήδη από την αρχαιότητα. Ποιοι παράγοντες συντελούν στην εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς εκ μέρους του ανήλικου; Ποιοι είναι οι ενδεδειγμένοι τρόποι διαχείρισης αντίστοιχων περιστατικών και ποιος είναι ο ρόλος του επίσημου και του ανεπίσημου κοινωνικού ελέγχου στην παραβατικότητα των ανηλίκων; Είναι μερικά μόνο από τα ερωτήματα που απασχολούν τους επαΐοντες και τροφοδοτούν τις επιστημονικές τους αναζητήσεις. Στην προσπάθεια κατανόησης της παραβατικότητας των ανηλίκων, επιστρατεύθηκαν ψυχολογικές, κοινωνιολογικές και ενίοτε βιολογικές προσεγγίσεις. Η σύγχρονη εγκληματολογική σκέψη εστιάζει κυρίως σε παράγοντες ψυχολογικούς και κοινωνιολογικούς δίνοντας έμφαση στη σημασία της προσωπικότητας του ανήλικου, της κοινωνικοποίησής του, στο ρόλο της οικογένειας, της κοινωνικής δομής αλλά και της ανομίας και των υποπολιτισμικών προσεγγίσεων. Υπό αυτό το πρίσμα η μεταχείριση του ανήλικου παραβάτη προϋποθέτει τη συντονισμένη δράση του επίσημου και του ανεπίσημου κοινωνικού ελέγχου, όπου πρωταρχικό ρόλο αναλαμβάνει η οικογένεια, το σχολείο καθώς και το ίδιο το κράτος αντανακλώντας και στη σύγχρονη εποχή την επίδραση της αρχαιοελληνικής φιλοσοφίας περί της

αναγκαιότητας ορθής και συνετής διαπαιδαγώγησης των ανηλίκων. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, ενδιαφέρον παρουσιάζει η μελέτη της μεταχείρισης του ανήλικου παραβάτη στην αρχαία Ελλάδα και ο εντοπισμός σημείων σύγκλισης και απόκλισης από τη σύγχρονη εγκληματολογική πρακτική.

«Ο τερματισμός της εγκληματικής σταδιοδρομίας πίσω από την αρχή της φιλοσοφικής εκπαίδευσης του δράστη: οι φυλακές της ‘αυτοανακάλυψης’»

Καρφή Νίκη, Κοινωνιολόγος-Εγκληματολόγος

Η όλη σφαίρα της εισήγησης μου, θα περιστραφεί γύρω από την πρόταση και ίσως αναγκαιότητα παγκοσμιοποίησης της εισαγωγής, στα σωφρονιστικά καταστήματα, προγραμμάτων συμμετοχής των κρατουμένων σε κοινότητες φιλοσοφικού διαλόγου (εγχείρημα CoPI, της Kirstine Szifris). Η διάχυση μιας φιλοσοφικής κουλτούρας εκπαίδευσης, θεμελιωμένης στις αρχές της Σωκρατικής αμφισβήτησης της γνώσης και του Πλατωνικού υπαρξιακού δισυπόστατου: «ηθική και ελευθερία έκφρασης», ευθυγραμμίζεται με τις σύγχρονες επανεντακτικές προσδοκίες, για να αποτελέσει το συνδεδεμένο νήμα της θεραπευτικής ιδιοσυγκρασίας του σωφρονισμού, με την πεμπτουσία της αλλαγής χαρακτήρα, την αυτοανάρεση. Η αυτοανάρεση κατά την Szifris, που προκύπτει μέσα στην διχογνωμία και την, βοηθούμενα, πολιτισμένη διατύπωση αντεπιχειρημάτων στο περιβάλλον της φυλακής, ωθεί σε μια μορφή συνεργατικής δόμησης ταυτότητας και στην επαναδιαπραγμάτευση ενός εγώ τεθλασμένου. Στην αρχή της ομιλίας, πραγματοποιώ μια αναδρομή στην αρχαιοελληνική γέννηση της ενασχόλησης των εγκληματιών με τη φιλοσοφία(ψυχικά πασχόντων και «ανόητων»). Έπειτα αναφέρομαι διεξοδικά στην έρευνα της συγγραφέα στις φυλακές Grendon και Full Sutton, εν συνεχεία παραθέτω τον θεωρητικό σκελετό(εγκληματολογικές οπτικές και κοινωνιολογία των φυλακών) της σωφρονιστικής αυτής λογικής, την εφαρμογή της σε άλλες χώρες και ιδέες βελτίωσης της.

Έκτη Συνεδρία

«Αστυνομία – Δικανικές επιστήμες»

Συντονισμός: Ομ. Καθηγητής Χρήστος Τσουραμάνης, Μέλος του Δ.Σ. της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας & Δρ. Εριφύλη Μπακιρλή, Ειδική Γραμματέας της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας

«Ο ρόλος του ψυχολογικού προφίλ στην εξιχνίαση του εγκλήματος: ιστορική εξέλιξη και σύγχρονες παράμετροι»

Σουκαρά Σταυρούλα, Av. Καθηγήτρια Δικαστικής Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Λευκωσίας

Ανίτση Έλλη, Δρ. Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου

Σύμφωνα με τον Pinizzotto (1984), η ψυχολογική σκιαγράφηση είναι ένα ερευνητικό εργαλείο μεταξύ πολλών άλλων εργαλείων κατά τη διαδικασία μιας αστυνομικής έρευνας. Δεν είναι κάποια μαγική λύση ούτε είναι φυσικά ένα υποκατάστατο μιας ενδελεχούς και καλά προγραμματισμένης και τεκμηριωμένης έρευνας. Μάλλον είναι μια προσπάθεια να χρησιμοποιηθούν οι συμπεριφοριστικές αρχές της ψυχολογίας σε ένα εφαρμοσμένο πλαίσιο. Μέσα από μια διαδικασία ανάλυσης διαφόρων πτυχών ενός εγκλήματος γίνεται εξαγωγή μιας σειράς υποθέσεων για τα (πιθανά) χαρακτηριστικά ενός άγνωστου δράστη, με απώτερο σκοπό την επιτυχή ταυτοποίηση και σύλληψη του. Η παρούσα εισήγηση πραγματεύεται τον ρόλο της σκιαγράφησης του ψυχολογικού προφίλ στην εξιχνίαση του εγκλήματος. Στο πλαίσιο αυτό αναλύονται: α) οι πρώτες προσπάθειες εφαρμογής του, όπως προέκυψαν από τις ανάγκες που αναδείχτηκαν, β) οι μέθοδοι που εξελίχθηκαν κατά τη διάρκεια των ετών και σύγχρονες πρακτικές μέσω παραδειγμάτων γ) η συμβολή του, καθώς και κριτικές και αδυναμίες.

«Δικανικές Επιστήμες (Forensics) – δυνατότητες και προκλήσεις»

Μηνιάτη Πηνελόπη, Δρ. Μοριακής Βιολογίας / Γενετικής, Επίτιμη Διευθύντρια Διεύθυνσης Εγκληματολογικών Ερευνών

Η παγκοσμιοποίηση του εγκλήματος καθώς και η χρήση νέων τεχνολογιών στη διάπραξη εγκληματικών πράξεων έχει δημιουργήσει την επιτακτική ανάγκη εφαρμογής των πλέον σύγχρονων και αποτελεσματικών τεχνολογικών μέσων και επιστημονικών μεθόδων για την αντιμετώπισή τους. Οι Δικανικές Επιστήμες (Forensics), με την ραγδαία ανάπτυξη τους, δίνουν να αντιμετωπίσουν με επιτυχία την πρόκληση αυτή, διαδραματίζοντας ένα σημαντικότατο και συχνά καταλυτικό ρόλο στην διαδικασία απονομής της Δικαιοσύνης. Ταυτόχρονα, οι Δικανικές Επιστήμες προσφέρουν σημαντικότερες ανθρωπιστικές υπηρεσίες στο κοινωνικό σύνολο, κυρίως στο πεδίο της Αναγνώριση Θυμάτων Μαζικών Καταστροφών – δυστυχώς “μία διαδικασία” που ενεργοποιείτε με μεγαλύτερη

συχνότητα τα τελευταία χρόνια όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και παγκοσμίως. Μία σύντομη ιστορική αναδρομή, οι παρούσες αλλά και οι μελλοντικές δυνατότητες του τομέα, με την συνεχή ενσωμάτωση καινοτόμων τεχνολογιών, καθώς και οι προκλήσεις που θα αντιμετωπίσουν οι Δικανικές Επιστήμες θα αποτελέσουν στοιχεία της συγκεκριμένης εισήγησης.

«Η εγκληματολογική σκέψη στη σύγχρονη αστυνόμευση»

Στεργιούλης Ευάγγελος, Δρ. Κοινωνιολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, Υποστράτηγος ε.α. Ελληνικής Αστυνομίας

Η αστυνόμευση αποτελεί την κύρια συνιστώσα της αποστολής και του έργου του αστυνομικού θεσμού. Πρόκειται για μία σύνθετη διεργασία του επίσημου και οργανωμένου κοινωνικού ελέγχου, η οποία απαιτεί ευρείες συνεργασίες προκειμένου να καταστεί αποτελεσματική στην πρόληψη του εγκλήματος και στην εδραίωση του αισθήματος ασφάλειας των πολιτών. Σε αυτή τη σύνθετη διεργασία, η εγκληματολογική σκέψη έχει διαδραματίσει έναν εξέχοντα ρόλο συμβάλλοντας σημαντικά στον σχεδιασμό, στην υλοποίηση και στην αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της αστυνόμευσης. Η διεθνής εμπειρία καταδεικνύει τη σπουδαιότητα της συμβολής της εγκληματολογικής σκέψης και έρευνας και κατ' επέκταση του ρόλου του εγκληματολόγου στη διαμόρφωση της σύγχρονης αστυνόμευσης. Στην Ελλάδα, ωστόσο, ο ρόλος του εγκληματολόγου στην αστυνόμευση δεν έχει ακόμη υιοθετηθεί, γεγονός που απαιτεί την προσήκουσα μελέτη με βάση τα πορίσματα των διεθνών ερευνών, για τον σχεδιασμό των κατάλληλων επιστημονικών δομών στο λειτουργικό σύστημα της Ελληνικής Αστυνομίας, έτσι ώστε η αστυνόμευση να καταστεί περισσότερο αποτελεσματική στην πρόληψη της εγκληματικότητας.

«Τα εργαλεία PCL-R & HCR-20 και η εκτίμηση επικινδυνότητας δραστήων εγκλημάτων κατά της ζωής»

Δεληκωστοπούλου Βασιλική, Εγκληματολόγος, Πραγματογνώμονας Πρωτοδικείου Πειραιώς, Υπ. Δρ. Ψυχιατροδικαστικής ΕΚΠΑ

Σύμφωνα με το Άρθρο 13 Π.Κ. παρ. ζ', «ιδιαίτερα επικίνδυνος» χαρακτηρίζεται ο δράστης όταν «...από τη βαρύτητα της πράξης, τον τρόπο και τις συνθήκες τέλεσής της, τα αίτια που τον ώθησαν και

την προσωπικότητά του, μαρτυρείται αντικοινωνικότητα αυτού και σταθερή ροπή του σε διάπραξη νέων εγκλημάτων στο μέλλον.» Έτσι λοιπόν, η εκτίμηση και όχι η πρόβλεψη (καθώς είναι ουτοπικό να θεωρούμε πως μπορούμε να προβλέψουμε τη μελλοντική επικίνδυνη συμπεριφορά) της επικινδυνότητας αναφέρεται στην πιθανότητα να επαναλάβει μελλοντικά τις ίδιες ή χειρότερες εγκληματικές πράξεις με αυτές που διέπραξε στο παρελθόν. Ειδικά όταν αναφερόμαστε σε εγκλήματα κατά της ζωής, καθίσταται ζήτημα ζωτικής σημασίας καθώς αφορά πρωτίστως την ασφάλεια του κοινωνικού συνόλου, αλλά και από την πλευρά του δράστη έχει ιδιαίτερη ποινική σημαντικότητα καθώς καθορίζεται μέσω αυτής τόσο η ποινή που θα του επιβληθεί, όσο και η γενικότερη μεταχείρισή του (είδος ιδρύματος εγκλεισμού, κίνδυνος στέρησης ελευθερίας και καταπάτησης βασικών ανθρώπινων δικαιωμάτων ενώ δεν είναι επικίνδυνος, επανένταξη κ.τ.λ.). Τα εργαλεία επικινδυνότητας PCL-R & HCR-20 αποτελούν δύο από τα πιο χρήσιμα εργαλεία σε παγκόσμιο επίπεδο, ώστε οι ειδικοί επιστήμονες να έχουν μια πιο ασφαλή εικόνα σχετικά με το εάν ένα άτομο που έχει διαπράξει αδικήματα κατά της ζωής είναι όντως επικίνδυνο ή όχι και σε ποιο βαθμό, αλλά και να εκτιμήσουν την πιθανότητα να επαναλάβει το ίδιο ή σοβαρότερο αδίκημα.

«Οι Αρχές του Méndez» – “The Méndez Principles”»

Σουκαρά Σταυρούλα, Αν. Καθηγήτρια Δικαστικής Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Λευκωσίας

Οι «Αρχές της Αποτελεσματικής Συνέντευξης για Έρευνες και Συλλογή Πληροφοριών» (The Principles on Effective Interviewing for Investigations and Information Gathering) γνωστές και ως «Αρχές του Méndez» (Méndez Principles) προς τιμήν του πρ. ειδικού εισηγητή των Ηνωμένων Εθνών Juan Méndez, αποσκοπούν στην τροποποίηση υφιστάμενων αστυνομικών πρακτικών ανάκρισης οι οποίες εμπεριέχουν μεταξύ άλλων τον εξαναγκασμό και την πίεση σε ομολογία. Βασισμένες στην επιστήμη, το δίκαιο και τη δεοντολογία, οι «Αρχές του Méndez» προωθούν τη σωστή επικοινωνία μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών, βελτιώνουν τα αποτελέσματα των ερευνών, σέβονται πλήρως τα ανθρώπινα δικαιώματα και ενισχύουν την εμπιστοσύνη στους φορείς. Επιπρόσθετα, επιτρέπουν την εφαρμογή των στόχων αειφόρου ανάπτυξης (Sustainable Development Goals / #16) των Ηνωμένων Εθνών συμβάλλοντας στην ανάπτυξη δίκαιων, ασφαλών και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνιών με ισχυρούς θεσμούς. Από τη δημοσίευση τους τον Μάιο του 2021, περισσότερα από 60 κράτη μέλη έχουν εκφράσει δημόσια την υποστήριξή τους. Η παρούσα παρέμβαση θα κάνει μια εισαγωγή στις εν λόγω

Αρχές οι οποίες ήταν μια πρωτοβουλία των Ηνωμένων Εθνών, επισημαίνοντας το ρόλο, τη χρησιμότητα και τους τρόπους εφαρμογή της κάθε μιας εξ'αυτών.

«Η εξέλιξη των βιολογικών θεωριών του εγκλήματος:

Από τα «ελλατωματικά» γονίδια μέχρι την εξέλιξη της νευροεγκληματολογίας»

Ρομβότα Κωνσταντίνα, Εγκληματολόγος

Γιατί οι άνθρωποι εμπλέκονται σε εγκληματικές συμπεριφορές; Αυτό το μακροχρόνιο ερώτημα της εγκληματικότητας προβληματίζει τις κοινωνίες από την αρχή της ιστορίας. Για παράδειγμα, μέχρι τον 20ό αιώνα, οι βιολογικές θεωρίες του εγκλήματος ήταν στο επίκεντρο της εγκληματολογικής συζήτησης. Με το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, όταν ο πληθυσμός αναγνώρισε τι είχαν κάνει οι Ναζί εξ ονόματος της βιολογίας, οι βιολογικές θεωρίες του εγκλήματος απορρίφθηκαν αποφασιστικά. Στη συνέχεια, η εγκληματολογία επικεντρώθηκε στους κοινωνιολογικούς εξ ορθολογισμούς της εγκληματικής συμπεριφοράς, τονίζοντας ότι μεγαλύτερες κοινωνικές συνθήκες ή κοινωνικές αλλαγές μπορεί να επηρεάσουν τη συμπεριφορά των ατόμων και να μεγαλώσουν την πιθανότητα να διαπράξουν αδικήματα. Ωστόσο, κατά τον 21ο αιώνα, υπήρξε αυξανόμενο ενδιαφέρον για τον συσχετισμό των νευρολογικών αιτιών της εγκληματικής συμπεριφοράς, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη της Νευροεγκληματολογίας. Η Νευροεγκληματολογία χρησιμοποιεί το αντικείμενο της νευροεπιστήμης, τη μελέτη του εγκεφάλου, για να ερμηνεύσει την αντικοινωνική/βίαιη συμπεριφορά. Οι ακαδημαϊκοί υποστηρίζουν ότι τα ευρήματα της Νευροεγκληματολογίας μπορεί να αμφισβητήσουν την μακροχρόνια ιδέα ότι οι εγκληματίες καταλήγουν (ή όχι) σε μια ηθική απόφαση να εγκληματήσουν. Παρ'όλα αυτά υπάρχουν ορισμένοι τομείς όπου η Νευροεγκληματολογία έχει χαρακτηριστικά αγνοηθεί (ηλικία της ποινικής ευθύνης). Συμπερασματικά, η Νευροεγκληματολογία, με τον καιρό, θα χαράξει νέους δρόμους στην εξήγηση της εγκληματικής συμπεριφοράς, ωστόσο, στις μέρες μας, η ανθρώπινη ιδεολογία μπορεί να είναι υπερβολικά ενσωματωμένη στις κοινωνικοπολιτισμικές θεωρίες του εγκλήματος για να εκθρονιστεί από την επιστήμη.

Έβδομη συνεδρία

«Σωφρονιστικά ζητήματα»

Συντονισμός: **Δρ. Κοντοπούλου Ελένη**, Ταμίας της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας

«Η εξέλιξη των ποινών: Από τον εγκλεισμό στη φυλακή στον κατ' οίκον περιορισμό με ηλεκτρονική παρακολούθηση»

Μπακιρλή Εριφύλη, Δρ. Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου

Η ποινή διαχρονικά θεωρείται ως η ανταπόδοση στον δράστη του κακού που προξένησε και πρόκειται για έκφραση έντονης κοινωνικής αποδοκιμασίας απέναντι στο έγκλημα. Το είδος και ο σκοπός της ποινής υπήρξαν πάντοτε θέματα αντιπαράθεσης και επιστημονικής διερεύνησης. Η φυλακή, ως η κύρια ποινική κύρωση στις μέρες μας, παρά την αποδεδειγμένη αποτυχία της να εκπληρώσει τις ειδικοπροληπτικές της λειτουργίες, όπως είναι ο εκφοβισμός και η κοινωνική επανένταξη του δράστη, εξακολουθεί να αποτελεί έναν σημαντικό φορέα του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος. Παρ' όλα αυτά, τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται υπαναχώρηση του ποινικού δικαίου από τους τιμωρητικούς προσανατολισμούς του παρελθόντος και την προώθηση εξωϊδρυματικών μορφών αντιμετώπισης της παρέκκλισης. Ήδη από τη δεκαετία του '90 στις ΗΠΑ, σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες και αλλού, έχει υιοθετηθεί η *ηλεκτρονική επιτήρηση* (electronic monitoring) ως εναλλακτική -μη ιδρυματική- ποινή, η οποία αποτέλεσε μια ελκυστική λύση για τη μείωση του υπερπληθυσμού των φυλακών. Το εν λόγω μέτρο δανείζεται ορισμένα από τα στοιχεία του εγκλεισμού και τα προσαρμόζει στις ανάγκες έκτισης της ποινής σε ελεύθερο περιβάλλον, γι' αυτό και στην αγγλοσαξονική βιβλιογραφία ονομάζεται *'ενδιάμεση ποινή'* ('intermediate punishment'). Η ηλεκτρονική επιτήρηση των παραβατών δεν σημαίνει στέρηση της ελευθερίας, όπως η φυλακή, αλλά ούτε και απλό περιορισμό της, όπως οι παραδοσιακές *'εν ελευθερία'* ποινές. Συνιστά οικονομική εναλλακτική ποινική κύρωση, η οποία στοχεύει στην άμβλυνση των αρνητικών συνεπειών της φυλάκισης στον κρατούμενο (κυρίως) και στην ομαλή κοινωνική του επανένταξη.

«Τα αναμορφωτικά μέτρα και η εφαρμογή τους στο Προνοιακό μοντέλο»

Ευστρατιάδης Σωτήριος, Προϊστάμενος Διεύθυνσης Υ.Ε.Α. & Κ.Α. Αθηνών

Η εφαρμογή των αναμορφωτικών μέτρων υπό το πρίσμα του προνοιακού (welfare) μοντέλου στην ελληνική πραγματικότητα Α) Στόχοι προς επίτευξη: προστασία δικαιωμάτων, προγράμματα κατάρτισης, ελαχιστοποίηση παραμονής σε ίδρυμα. Β) Βέλτιστες Πρακτικές & όροι αποφάσεων Δικαστηρίου Ανηλίκων: Προγράμματα απεξάρτησης, ψυχοθεραπευτική υποστήριξη,

παρακολούθηση σχολείου και προγράμματος κυκλοφοριακής αγωγής Γ) Αναμορφωτικά μέτρα προνοιακού μοντέλου: συνδιαλλαγή θύτη – θύματος, (διαμεσολάβηση), έκφραση συγγνώμης, καταβολή αποζημίωσης, προσφορά κοινωφελούς εργασίας, εφαρμογή του 46Α Κ.Π.Δ.

«Η συνδιαλλαγή ανήλικου δράστη – θύματος για έκφραση συγγνώμης ως αναμορφωτικό μέτρο υπό το πρίσμα της Επανορθωτικής Δικαιοσύνης. Προκλήσεις, προβληματισμοί και προοπτικές...»

Μαλλούχου Αφροδίτη, Επιμελήτρια Ανηλίκων - Κοινωνική Λειτουργός, Δρ. Αντεγκληματικής Πολιτικής Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Η αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικής συμπεριφοράς αποτελούσε ανέκαθεν ένα από τα δυσκολότερα στοιχεία της αντεγκληματικής πολιτικής. Η αναθεωρημένη εκτίμηση του κοινωνικού φαινομένου της παραβατικότητας των ανηλίκων οδήγησε στον εκσυγχρονισμό της ποινικής μεταχείρισής τους, απηχώντας την τάση για ελαχιστοποίηση της παρέμβασης του ποινικού προς όφελος των εναλλακτικών «επανορθωτικών» λύσεων. Στη χώρα μας, η ριζική νομοθετική παρέμβαση στο χώρο του ποινικού δικαίου ανηλίκων συντελέστηκε με τον ν.3189/2003, που, μεταξύ άλλων, εισήγαγε ως αναμορφωτικό μέτρο τη συνδιαλλαγή ανάμεσα στον ανήλικο δράστη και στο θύμα για έκφραση συγγνώμης και εν γένει για εξώδικη διευθέτηση των συνεπειών της πράξης και όρισε η διαμεσολάβηση να υλοποιείται από την Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων. Μέσα στην αποκαταστατική οπτική το θύμα μιας άδικης πράξης αποκτά συγκεκριμένη υπόσταση και λαμβάνει φωνή σε ρόλο «πρωταγωνιστή», ενώ παράλληλα δίνεται μια μοναδική ευκαιρία στον ανήλικο δράστη να συνδιαλλαγεί συνειδητοποιημένα μαζί του σε μια οικειοθελή και βιωματικά αλληλεπιδραστική επαφή, αναλαμβάνοντας την ευθύνη να αποκαταστήσει τη βλάβη, το αίσθημα αδικίας και τον πόνο που προκάλεσε, προσδοκώντας τη συγχώρεση του θύματος. Ωστόσο, η εφαρμογή της συγκεκριμένης πρακτικής αποκαταστατικής δικαιοσύνης και η «πρόσκληση» σε μία συμμετοχική διαδικασία, στο πλαίσιο του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης, δημιουργεί αρκετά ερωτήματα, θέτει προβληματισμούς και ανοίγει ταυτόχρονα νέες προοπτικές στην επίλυση των διαπροσωπικών συγκρούσεων.

«Η εφαρμογή της ποινής της Κοινωφελούς Εργασίας και η εξέλιξη του Ποινικού Δικαίου»

Αδαμάκη Θεοδώρα, Κοινωνιολόγος DEA, Επιμελήτρια Κοινωνικής Αρωγής, Υπ. Δρ. Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Βιώνοντας την κρίση και την ανεπάρκεια του συστήματος της στερητικής της ελευθερίας ποινής, αμφισβητώντας την αποτελεσματικότητα των αυστηρών φυλακτικών κυρώσεων για εγκλήματα μέσης απαξίας, η Ελλάδα ακολούθησε μεταχρονολογημένα τις ευρωπαϊκές εξελίξεις ως προς την δημιουργία νέων ποινών που έχουν βάση την κοινωνική επανένταξη. Η διαδικασία αποκλιμάκωσης της ποινικής καταστολής αποτελεί σε μεγάλο βαθμό συνέπεια της δυσλειτουργίας του σωφρονιστικού συστήματος και του υπερπληθυσμού των φυλακών και σε μικρότερο βαθμό διάθεση του ισχύοντος ποινικού συστήματος να ακολουθήσει τις κοινοτικές οδηγίες για εφαρμογή των μη στερητικών της ελευθερίας ποινών. Σε αυτή την εισήγηση θα εστιάσω στην ιστορική διαδρομή των εναλλακτικών κυρώσεων με ιδιαίτερη επισήμανση στην εμφάνιση και εφαρμογή της Κοινωφελούς Εργασίας στην Ελλάδα και τα βασικότερα ζητήματα εφαρμογής που την διέπουν, καθώς και την νομοθεσία που την αφορά από την διάταξη του άρθρου 82 ΠΚ έως το σημερινό νομοθετικό πλαίσιο.

«Η μεταβαλλόμενη φύση της τιμωρίας και ο ρόλος της Εγκληματολογίας»

Θεολόγη Βασιλική, Δρ. Εγκληματολογίας Νομικής Σχολής Δ.Π.Θ.

Ο τρόπος με τον οποίο η ανθρωπότητα τιμωρεί το έγκλημα, ποικίλει ανάλογα με τις εποχές. Άλλοτε αντικατοπτρίζει τις προτεραιότητες των κυβερνήσεων και άλλοτε πάλι τελεί σε συνάρτηση με τα ανθρωπιστικά ιδεώδη και τα αντίστοιχα αντανάκλαστικά που επιδεικνύουν. Ωστόσο, η εξέταση της εξέλιξης του εγκλήματος και της σωφρονιστικής μεταχείρισης του εγκληματία, αποκαλύπτει σημαντικά στοιχεία για την ανάπτυξη των κοινωνιών. Υπό τον φως των παραπάνω διαπιστώσεων πρωταρχικός σκοπός της μελέτης είναι να προσδιορίσει τη μεταβαλλόμενη φύση της τιμωρίας στην ιστορική της διαδρομή. Επιπλέον, η μελέτη παρουσιάζει το ρόλο της Εγκληματολογίας και των εκπροσώπων της στην καθιέρωση νέων τρόπων ποινής. Τέλος, επιχειρείται η ανάδειξη της συμβολής της τεχνολογίας ως σύγχρονης απάντησης της Σωφρονιστικής Επιστήμης στην αύξηση της εγκληματικότητας, με νέες τεχνικές πειθαρχίας και τάξης.

«Η διαμεσολάβηση, υπό το πρίσμα της επανορθωτικής δικαιοσύνης στον Αριστοτέλη, ως επικοινωνιακή μέθοδος στους οργανισμούς»

Γογούση Φωτεινή, ΜΔΣ Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου

Η διαμεσολάβηση αποτελεί μία σύγχρονη μέθοδο επικοινωνίας που χρησιμοποιείται για την ειρηνική επίλυση των διαφορών, κατά την οποία ένας ουδέτερος τρίτος, ο διαμεσολαβητής, βοηθάει τα μέρη που βρίσκονται σε διαφωνία να επικοινωνήσουν καλύτερα, με σκοπό την εξεύρεση λύσεων. Το επικοινωνιακό μοντέλο της διαμεσολάβησης έχει επηρεαστεί από την επανορθωτική δικαιοσύνη που εξέθεσε ο Αριστοτέλης στο Έκτο κεφάλαιο των Ηθικών Νικομαχείων. Στηρίζεται στην αρχή της ισότητας των μερών, με κυρίαρχη παράμετρο την επιείκεια. Η επιείκεια έρχεται για να καλύψει τα κενά του νόμου, ο οποίος στοχεύει μόνο στη βλάβη, εκλαμβάνοντας τα δύο μέρη ίσα. Το επανορθωτικό δίκαιο μπορεί να εφαρμοστεί σε δύο κατηγορίες ανθρωπίνων σχέσεων: τις εκούσιες και τις ακούσιες και συνδέεται με τη βούληση και την προαίρεση των ατόμων. Με αυτόν τον τρόπο το επανορθωτικό δίκαιο εκλαμβάνεται ως ο πρόδρομος της αποκαταστατικής δικαιοσύνης. Ο Αριστοτέλης κατέδειξε την απόλυτη ευθύνη του καθενός για τις πράξεις του και κατ' επέκταση για τη σύγκρουση. Η διαμεσολάβηση ενέχει και μια καθοδηγητική χροιά, έχοντας ως σκοπό τη βελτίωση των επικοινωνιακών δεξιοτήτων των ατόμων. Γεγονός απολύτως αναγκαίο στα περιβάλλοντα των σύγχρονων οργανώσεων, καθώς η επικοινωνία βρίσκεται σε άμεση συσχέτιση με τον συντονισμό της εργασίας και με την άσκηση ελέγχου.

«Η εξέλιξη του αναμορφωτικού ιδεώδους: Από τη θεραπεία του εγκληματία στο «Νέο Επανεταξισμό». Προοπτικές στον αναθεωρημένο Ποινικό και Σωφρονιστικό Κώδικα (N.4985/2022, N.5090/2024)»

Τριάντου Αθανασία, Κοινωνιολόγος, ΜΔΣ Εγκληματολογίας & Αντεγκληματικής Πολιτικής Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ

Η παρούσα εισήγηση πραγματεύεται την εξέλιξη του αναμορφωτικού προτύπου, όπως έχει διαμορφωθεί στην ιστορία της εγκληματολογικής και ποινολογικής σκέψης, καθώς και την αποτύπωσή του σε διατάξεις του Ποινικού και του Σωφρονιστικού Κώδικα, όπως έχουν αναθεωρηθεί με τους Ν. 5090/2024 και Ν. 4985/2022 αντίστοιχα. Ειδικότερα, θα επιχειρηθεί μια σύντομη ιστορική αναδρομή στην έννοια και τα χαρακτηριστικά του αναμορφωτικού ιδεώδους συν τω χρόνω,

φτάνοντας από την υποχρεωτική μεταβολή στοιχείων της προσωπικότητας του δράστη και την επιβολή αόριστων ποινών, στο δικαίωμα στην κοινωνική επανένταξη και την προσαρμογή της σε στρατηγικές μείωσης του κινδύνου υποτροπής. Σημαντικό ρόλο στο εν λόγω πλαίσιο κατέχουν τα πρότυπα RNR (Risk-Need-Responsivity) και GL/GLM (Good Lives Model), τα οποία αποτελούν νέα σωφρονιστικά εργαλεία πρόληψης της υποτροπής, που στηρίζονται στην αυτόβουλη αποκατάσταση και επανένταξη του δράστη. Επί της ουσίας, πρόκειται για μια δυνητική απάντηση στο ερώτημα «τι αποδίδει;» (what works?), η οποία είναι «κάτι αποδίδει» (something works), υπό την έννοια ότι ενδέχεται να υφίστανται κάποιοι αποτελεσματικοί τρόποι σωφρονιστικής μεταχείρισης. Παράλληλα, παρουσιάζονται οι διατάξεις του Ποινικού και Σωφρονιστικού Κώδικα που ίσως θέτουν τα θεμέλια για την αξιοποίηση τέτοιων προτύπων, καθώς και τις δυνατότητες πρακτικής εφαρμογής τους στην ελληνική πραγματικότητα.

Όγδοη Συνεδρία

Ειδικά θέματα

Συντονισμός: Αν. Καθηγήτρια Σταυρούλα Σουκαρά, Μέλος του Δ.Σ. της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας

«Βιοκοινωνική Εγκληματολογία: εκεί όπου η Εγκληματολογία συναντάει τη Βιολογία και τις Νευροεπιστήμες»

Τσουραμάνης Χρήστος, Ομ. Καθηγητής Εγκληματολογίας Πανεπιστημίου Πατρών

Η Βιοκοινωνική Εγκληματολογία ως μια νέα εγκληματολογική κατεύθυνση, υποστηρίζει την άποψη ότι δεν είναι μόνο οι βιολογικοί ή οι κοινωνικοί παράγοντες αυτοί που καθορίζουν την εγκληματική συμπεριφορά, αλλά η σύνθετη αλληλεπίδρασή τους. Η Βιοκοινωνική Εγκληματολογία είναι ένας πολυδιάστατος τομέας που ενσωματώνει θεωρίες και ερευνητικές μεθόδους από τη βιολογία, τις νευροεπιστήμες (Νευροεγκληματολογία) και την κοινωνιολογία για να κατανοήσει την εγκληματική συμπεριφορά. Οι ερευνητές στον τομέα αυτόν εξετάζουν πώς οι γενετικοί παράγοντες, οι νευρολογικές διαταραχές, οι ορμόνες, οι περιβαλλοντικές συνθήκες και οι κοινωνικές εμπειρίες συνδυάζονται για να διαμορφώσουν την εγκληματική συμπεριφορά ενός ατόμου. Η κατανόηση της Βιοκοινωνικής Εγκληματολογίας μπορεί να βοηθήσει στην ανάπτυξη πιο αποτελεσματικών

προγραμμάτων πρόληψης και αποκατάστασης για εγκληματίες, καθώς και στην προώθηση πολιτικών που αντιμετωπίζουν τις ρίζες της εγκληματικότητας σε βιολογικό και κοινωνικό επίπεδο.

«Έγκλημα και κοινωνία-κοινωνικές συνθήκες και έγκλημα»

Κωστόπουλος Τρύφωνας, Καθηγητής, Πρόεδρος Τμήματος Κοινωνιολογίας Παντείου Πανεπιστημίου
Λασκαράτος Κωνσταντίνος, Δρ. Κοινωνιολογίας Παντείου Πανεπιστημίου

Στην εισήγησή μας αυτή θα προσπαθήσουμε να επιτύχουμε τις αναγκαίες διαμεσολαβήσεις, ανάμεσα στο έγκλημα και το κοινωνικό περιβάλλον. Για παράδειγμα ο πληθυσμός των ΗΠΑ αν και δεν υπερβαίνει το 5% του παγκόσμιου πληθυσμού, παρ' όλα αυτά, 1 στους 4 (25%) φυλακισμένους του πλανήτη κρατείται στην Αμερική. Θέτουμε λοιπόν το ερώτημα: Γιατί στην μητρόπολη του καπιταλισμού «τη Γη της επαγγελίας» γίνονται τα μεγαλύτερα εγκλήματα; Κάθε μέρα 120 Αμερικανοί πεθαίνουν από όπλο, συμπεριλαμβανομένων των αυτοκτονιών και των ανθρωποκτονιών. Κάθε χρόνο περίπου 40.000 Αμερικανοί σκοτώνονται από τραύματα λόγω πυροβολισμού. Οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι η μοναδική χώρα στον κόσμο όπου τα (μη στρατιωτικά) όπλα είναι περισσότερα από τους κατοίκους, υπάρχουν 120 όπλα για κάθε 100 Αμερικανούς. Στις ΗΠΑ των 335 εκατομμυρίων κατοίκων κυκλοφορούν πάνω από 400 εκατομμύρια όπλα! Κανένα άλλο έθνος δεν έχει περισσότερα όπλα από πολίτες. Μήπως είχε δίκιο ο Πρόεδρος Dwight Eisenhower το 1961, στην αποχαιρετιστήρια ομιλία του από την προεδρία των ΗΠΑ προειδοποίησε τους Αμερικανούς πολίτες για την επικράτηση αυτού που αποκάλεσε «στρατιωτικό-βιομηχανικό σύμπλεγμα». Είπε ότι η κοινωνία «θα πρέπει να προφυλαχθεί από την απόκτηση αδικαιολόγητης επιρροής, από το στρατιωτικό-βιομηχανικό σύμπλεγμα». Στο πλαίσιο αυτό οι «πολιτισμένες» Δυτικές κοινωνίες με προεξάρχουσες τις ΗΠΑ την μητρόπολη του καπιταλισμού καλούνται να απαντήσουν στο μότο του μεγάλου Βίκτωρ Ουγκώ: «Η κοινωνία προετοιμάζει το έγκλημα. Ο εγκληματίας το διαπράττει». Η σύγχρονη λοιπόν Κοινωνιολογία-Εγκληματολογία καλείται να μελετήσει την ίδια την κοινωνία το πιο δύσκολο κατασκεύασμα. Το κοινωνικό περιβάλλον οι κοινωνικές συνθήκες, τα κοινωνικά πρότυπα, μια κοινωνία που έχει ως προμετωπίδα της το κυνήγι του κέρδους, χωρίς ιδανικά και ουμανιστικές αξίες, κυλιέται μέσα στο βούρκο της κοινωνικής παρακμής και του εγκλήματος. Για την μείωση της εγκληματικότητας μέχρι την οριστική εξάλειψη του εγκλήματος είμαστε υποχρεωμένοι να μελετήσουμε την ίδια την κοινωνία και τις αιτίες που οπλίζουν το χέρι του εγκληματία να διαπράξει το έγκλημα.

«Οι Ιδιωτικές Εταιρείες Πολέμου και η παρατεταμένη παρουσία των εγκληματικών ενεργειών σε πολεμικές συρράξεις του 21ου αιώνα»

Καραμπελιάς Γεράσιμος, Καθηγητής Κοινωνιολογίας Παντείου Πανεπιστημίου

Κάποιοι μελετητές, όπως ο Shotwell, υποστηρίζουν ότι ο πόλεμος από μόνος του είναι ένα όργανο εγκληματικής επίθεσης, συγκέντρωσης όλων των ανθρώπινων εγκλημάτων. Άλλοι μελετητές, όπως ο Eagleton και ο Quincy Wright, υποστηρίζουν ότι ο πόλεμος σε διάφορες χρονικές στιγμές επιτελούσε λειτουργίες που ήταν κοινωνικά επιθυμητές, διόρθωνε άδικες καταστάσεις, διευθετούσε διαφορές και επέβαλε δικαιώματα. Ο τελευταίος υποστηρίζει ότι ο πόλεμος είναι ένα νομικά αποδεκτό μέσο επίλυσης διαφορών μεταξύ ομάδων, φυλών και κρατών. Οξύ είναι το δίλημμα που δημιουργείται όταν ένα κράτος/μία ομάδα που θα μπορούσε να έχει έναν δίκαιο λόγο για την έναρξη ή την εμπλοκή της σε πολεμικές συρράξεις, όμως κατά τη διάρκεια του πολέμου, πραγματοποιεί ενέργειες που μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως «εγκληματικές». Και ενώ διεθνείς θεσμοί και νομοθετικές διατάξεις έχουν δημιουργηθεί για τον περιορισμό των πράξεων αυτών από στελέχη κρατικών ενόπλων δυνάμεων, οι ενέργειες του στρατιωτικού προσωπικού των ιδιωτικών εταιρειών πολέμου συχνά χαρακτηρίζονται από παραβιάσεις των νόμων του πολέμου και συμμετοχής σε εγκλήματα πολέμου (πχ κακοποίηση αιχμαλώτων, αδιάκριτο πυροβολισμό εναντίον αμάχων). Η μη τιθάσευση του φαινομένου αυτού θα λειτουργήσει καταλυτικά στη διαιώνιση των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας.

«Δικαστική συνεργασία στην ΕΕ για την αντιμετώπιση σοβαρών μορφών εγκληματικής δράσης. Η περίπτωση της Eurojust»

Χλούπης Γιώργος, Δικηγόρος, Επ. Καθηγητής Νομικής Σχολής Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου

Η εισήγηση εξετάζει τις διαδικασίες ίδρυσης και τις αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Μονάδας Δικαστικής Συνεργασίας (Eurojust).

«Η συμβολή της πράσινης εγκληματολογίας στη σύγχρονη εγκληματολογική θεωρία και αντεγκληματική πολιτική»

Η μελέτη του περιβαλλοντικού εγκληματικού φαινομένου δεν είχε απασχολήσει τους εγκληματολόγους ως πρόσφατα με τρόπο συστηματικό ως πεδίο αναφοράς. Και τούτο γιατί, η διάσταση του περιβάλλοντος χώρου ως παράγοντα ερμηνείας του εγκληματικού φαινομένου, συγκρότησε, αρχικά, το κυρίως αντικείμενο ενδιαφέροντος των εκπροσώπων της Οικολογικής Σχολής του Σικάγου. Εντούτοις, η μετατόπιση του ενδιαφέροντος των εγκληματολόγων από την πόλη στη φύση και από το αστικό περιβάλλον ως παράγοντα διαμόρφωσης του εγκληματικού φαινομένου στην αυτονόμηση του ενόμου αγαθού του φυσικού περιβάλλοντος ως αντικείμενο εκτεταμένων προσβολών ανθρωπογενούς προέλευσης, συντελέστηκε, αρκετά χρόνια αργότερα, μέσα από την ανάπτυξη μίας νέας κατεύθυνσης εντός του εγκληματολογικού γνωστικού πεδίου, της πράσινης εγκληματολογίας. Η πράσινη εγκληματολογία, ως σύγχρονη κατεύθυνση της Εγκληματολογίας, αναδύθηκε στο επιστημονικό προσκήνιο, μετά τη δεκαετία του 1990. Έτσι ανάμεσα στους στόχους και στους σκοπούς της σύγχρονης αυτής κατεύθυνσης περιλαμβάνονται, ευρύτερα ζητήματα, όπως, ενδεικτικά, η κλιματική αλλαγή, η εκτεταμένη βιομηχανική ρύπανση, η περιβαλλοντική βιωσιμότητα, η αποψίλωση των δασών, οι επιδράσεις του υπερπληθυσμού στο περιβάλλον, η ερημοποίηση, η εξάλειψη των ειδών, οι συνέπειες της υπερπαραγωγής και της υπερκατανάλωσης σε σχέση με όλα αυτά τα αρνητικά περιβαλλοντικά αποτελέσματα κλπ. Δοθέντος, δε, ότι στις βασικές θέσεις των εκπροσώπων της πράσινης εγκληματολογίας συγκαταλέγεται η ανάγκη αποδόμησης των σχέσεων ανισότητας, που δημιουργούν οι σύγχρονες οικονομικές σχέσεις και πολιτικές, εξίσου αναγκαία για την επίτευξη των σκοπών της διακριτής αυτής κατεύθυνσης διαφαίνεται η ρήξη με όσα πρεσβεύουν οι παραδοσιακές αντιλήψεις και προσεγγίσεις των εγκληματολόγων για το έγκλημα, το θύμα και την απάντηση σε αυτά.

«Η κοινωνική αγένεια (*social incivility*) ως παράγων εγκληματογενέσεως:

Η περίπτωση του λυκείου Columbine»

Αθανασάκης Ιωάννης, Υπ. Δρ. Παντείου Πανεπιστημίου

Κατά την τρέχουσα χρονική συγκυρία συμπληρώνεται ένα τέταρτο του αιώνα από την ημέρα που η Μέση Αμερική βρέθηκε αντιμέτωπη με τις κάννες των όπλων των Eric Harris & Dylan Klebold. Οι

μαζικές δολοφονίες στο λύκειο Columbine του Colorado το 1999 έχουν κατά καιρούς μελετηθεί υπό το πρίσμα διαφορετικών εγκληματολογικών προσεγγίσεων, συμπεριλαμβανομένων βιολογικών (θετικιστική εγκληματολογία) οριζουσών, εκείνης του κοινωνικού ελέγχου (του Hirsch), και της οικολογικής εγκληματολογίας μεταξύ άλλων. Η ανά χείρας παρέμβαση επιχειρεί να αναδείξει την ιστορική σημασία της κοινωνικής αγένειας (social incivility), υπό την μορφή του bullying για την περίπτωση του Columbine, ως μιας ενεργούς μεταβλητής για το πέρασμα στην εγκληματική πράξη, με έμφαση στα κάτωθι σημεία: α) Την ιστορική σύλληψη της κοινωνικής αγένειας ως εγγενούς στοιχείου εγκληματογένεσης στην αρχαία ελληνική σκέψη, β) Την ανάδειξη της ιστορικής σημασίας της κοινωνικής ευγένειας (social civility) ως συγκροτησιακού στοιχείου της πολιτικής ιδιότητας στις νεωτερικές κοινωνίες (modernity), γ) Την ανάδυση της κοινωνικής αγένειας (social incivility) ως σημαίνοντος στοιχείου στην σύγχρονη εγκληματολογική σκέψη (π.χ. φόβος του εγκλήματος, θεωρία των σπασμένων παραθύρων, Τιμωρητικότητα κλπ.).

«Η Ελληνική και διεθνής εγκληματολογική σκέψη μετά την 4η βιομηχανική επανάσταση»

Χαραλάμπους Ιωάννα, Κοινωνιολόγος - Εγκληματολόγος

Στη σύγχρονη Ελλάδα και τον κόσμο έχουν πρόσφατα τελεστεί μεγάλες αλλαγές στην παγκόσμια πραγματικότητα. Η 4η βιομηχανική επανάσταση επέφερε σημαντικές αλλαγές στην τεχνολογία. Η ραγδαία ανάπτυξη των φυσικών επιστημών άλλαξε τον κόσμο και στο πλαίσιο αυτό άλλαξαν και τα δεδομένα και των κοινωνικών επιστημών. Επηρεάστηκε βέβαια και η επιστήμη της Εγκληματολογίας. Οι νέες τεχνολογίες στην νευροτεχνολογία, βιοτεχνολογία, τεχνητή νοημοσύνη, επιστήμη των υπολογιστών, τα νέα οπλικά συστήματα, οι σύγχρονοι δορυφόροι και ο χειρισμός του ανθρώπινου μυαλού και σώματος έχουν δημιουργήσει επιστημονικά άλματα που η επιστήμη και η κοινωνία καλούνται να καλύψουν. Στα κενά αυτά που δημιουργήθηκαν μεταξύ επιστημονικής και κοινωνικής γνώσης έχει σύγχρονα δημιουργηθεί πρόσφορο περιβάλλον άνθισης νέων μορφών εγκληματικότητας που βασίζονται στην αλματώδη εξέλιξη της τεχνολογίας και την άγνοια του πληθυσμού. Η εγκληματικότητα αυτή εμπερικλείει πολλές μορφές εγκλημάτων αλλά η πλειοψηφία τους αποτελεί κρατικά εταιρικά εγκλήματα. Πως όμως αντιμετωπίζονται τα εγκλήματα αυτά από τη δικαιοσύνη; Ποιες οι δυσκολίες ως προς την απόδειξή τους και ποιά η έννοια και φύση της ποινής ; Πώς μπορούμε να αναλύσουμε την έννοια του θύτη αλλά και του θύματος όταν το μεγαλύτερο μέρος

της εγκληματικότητας αφορά στην θυματοποίηση μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού ; Πώς η σύγχρονη Εγκληματολογία αντιμετωπίζει τα φαινόμενα αυτά ;

«Η εξέλιξη της ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα την τελευταία πενταετία και η χαρτογράφησης της»

Σταθοπούλου Βίκυ, Κοινωνιολόγος, ΜΔΣ Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου

Σκοπός της συγκεκριμένης παρέμβασης είναι η παρουσίαση της εξέλιξης της ενδοοικογενειακής βίας την πενταετία (2018-2022) στην Ελλάδα και η χαρτογράφησης της, όπως προέκυψε από την πιλοτικού χαρακτήρα έρευνα, η οποία εκπονήθηκε από τη γράφουσα στο πλαίσιο της διπλωματικής εργασίας του ΠΜΣ «Εγκληματολογία» Παντείου Πανεπιστημίου, υπό την επίβλεψη της Καθηγήτριας Εγκληματολογίας κας Χριστίνας Ζαραφώνιτου. Η έρευνα προσεγγίζει το υπό μελέτη θέμα, στηριζόμενη στα δεδομένα των επίσημων στατιστικών της Ελληνικής Αστυνομίας και της Γενικής Γραμματείας Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ενώ στα πορίσματά της φανερώνει μια συσχέτιση μεταξύ των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας της αστυνομίας και της πληθυσμιακής πυκνότητας, αναδεικνύοντας αυξητική καταγραφή αυτών σε περιβάλλοντα με ορισμένα «αστεακά» χαρακτηριστικά, αλλά τουριστικό κυρίως χαρακτήρα, οδηγώντας μάλιστα στην αποτύπωσή τους με τη μέθοδο της χαρτογράφησης. Ακόμα, η μεταβολή των καταγγελλόμενων περιστατικών ακολουθεί αυξητική πορεία ανά τα έτη, με κορυφή τους θερινούς μήνες, διαψεύδοντας, με το πόρισμα αυτό, την επιρροή των lockdowns, διάστημα κατά το οποίο, καταγράφεται μείωση. Τέλος, τόσο η Ελληνική Αστυνομία, όσο και η Γενική Γραμματεία συγκλίνουν σε ορισμένα χαρακτηριστικά αναφορικά με την πιθανή τυπολογία του δράστη, του θύματος και της πράξης, ικανά να οδηγήσουν, μαζί με τα προαναφερθέντα πορίσματα, σε μια στοχευμένη αντεγκληματική πολιτική, η οποία θα περιλαμβάνει μεταξύ άλλων, διαρκή και καλύτερη εκπαίδευση των εμπλεκόμενων, επέκταση των δομών υποστήριξης των θυμάτων, προώθηση δράσεων ευαισθητοποίησης, λεπτομερειακή καταγραφή, αλλά και ενιαίο σύστημα καταγραφής μεταξύ των φορέων.

«Εγκληματολογική Σκέψη: Από το Μεταναστευτικό στην Κοινωνική Ανάπτυξη»

Λουκά Έλενα, Εγκληματολόγος

Τα τελευταία πέντε χρόνια η Ευρώπη αντιμετωπίζει μια κρίση μετανάστευσης που ξεπερνά κάθε προηγούμενο. Αυτό το φαινόμενο έχει οδηγήσει σε μια σειρά από κοινωνικά, οικονομικά και εγκληματολογικά προβλήματα που απαιτούν άμεση αντιμετώπιση. Η εγκληματολογία, ως επιστήμη που μελετά τη φύση, τις αιτίες, τις επιπτώσεις και την πρόληψη του εγκλήματος, πρέπει να διερευνήσει πώς το μεταναστευτικό φαινόμενο επηρεάζει την κοινωνία και την εμφάνιση εγκληματικών δραστηριοτήτων. Σε αυτό το πλαίσιο, η εγκληματολογία πρέπει να αναζητήσει εκσυγχρονισμένες θεωρίες που θα την κατευθύνουν στην αντιμετώπιση του μεταναστευτικού φαινομένου. Αυτές οι θεωρίες πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους την πολυπλοκότητα των κοινωνικών δομών και τις διαφορετικές πτυχές της μετανάστευσης, όπως οι πολιτικές, οικονομικές, και πολιτισμικές πτυχές. Ο απώτερος στόχος αυτής της προσέγγισης είναι η εξομάλυνση της διαχείρισης του μεταναστευτικού φαινομένου, με στόχο την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την προαγωγή της κοινωνικής ανάπτυξης. Αυτό απαιτεί συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων επαγγελματικών υπηρεσιών, της κοινωνίας και των κρατικών φορέων, προκειμένου να αναπτυχθούν αποτελεσματικές πολιτικές που θα αντιμετωπίσουν τις ρίζες του προβλήματος. Μόνο μέσω μιας ολοκληρωμένης και πολυδιάστατης προσέγγισης μπορεί να επιτευχθεί η βελτίωση της κατάστασης και η προώθηση μιας δίκαιης και βιώσιμης κοινωνικής ανάπτυξης για όλους.